ԱԶԳ
AZG
armenian newspaper

Յուլիս 11
1992
Շաբաթ

երկօրյա թերթ
Բ տարի, թիւ 57 (149)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետության 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULA SU

Հայերը 102 տանկ են տարել Ղարաբաղ

Երեկ Ադրբեջանի նախագահի մամուլի ծառայությունը մի հայտարարություն է տարածել, որում ասվում է, թե իբր «անօրինական Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետությունը դե ֆակտո ճանաչելուց անմիջապես հետո Հայաստանը վերջին շրջանում մարդասիրական միջանցքով այնտեղ է հասցրել 102 տանկ, մեծ քանակությամբ հրետանի: Դա վկայում է Հայաստանի ձգտումը՝ զինադադարն օգտագործել Ադրբեջանի դեմ պատերազմը լայնացնելու համար: Այդ պայմաններում Ադրբեջանը պաշտպանելով իր տարածքային ամբողջականությունը, պարտադրված կլինի համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել»: Չնայած իրավիճակի ողջ ողբերգականությանը, ասվում է փաստաթղթում, ադրբեջանական կողմը համոզված է, որ համաշխարհային հանրությունը կկարողանա կանգնեցնել ագրեսորին, դրանով հաստատելով, որ բռնակցական ձգտումները աշխարհի ոչ մի երկրի կողմից աջակցություն չեն ստանա: ■

Վարչապետը ելույթ ունեցավ Հելսինկիում

Հուլիսի 9-ին ՀՀ փոխնախագահ, վարչապետ Գագիկ Հարությունյանը մասնակցեց Հելսինկիի գագաթաժողովի երկու լիագումար նիստերին եւ հանդես եկավ ելույթով, որտեղ նա մասնավորապես անդրադարձավ Հայաստանի ներքին իրավիճակին, Հայաստանի եւ ԵԱՀԽ-ի համագործակցության, ինչպես նաեւ Լեռնային Ղարաբաղում կատարվող վերջին իրադարձություններին, հայտնում է ՆԽ մամուլի կենտրոնը:

Փոխնախագահ Գագիկ Հարությունյանը հանդիպումներ է ունեցել ԱՄՆ-ի նախագահ Բուշի, Ավստրիայի վարչապետ Ֆրանց Վրանիցկու, Շվեյցարիայի փոխնախագահ Ադոլֆ Օգիի, Պորտուգալիայի վարչապետ Կավակո Սիլվայի եւ Նորվեգիայի վարչապետ Գրո Հառլեմ Բրունդտլանդի հետ: Հելսինկիի գագաթաժողովի շրջանակներում ՀՀ արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը հանդիպումներ է ունեցել ԱՄՆ-ի պետական քարտուղար Ջեյմս Բեյքերի, Ավստրիայի արտգործնախարար Ա. Մոկի, Իտալիայի արտգործնախարար Սկոտիի, Լեռնային Ղարաբաղի հարցով Մինսկի համաժողովի նախագահ Մարիո Ռաֆաելլիի, Ռուսաստանի արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւի, Ֆրանսիայի արտգործնախարար Ռոլան Դյումայի, Բուլղարիայի արտգործնախարար Ս. Գանեւի, Նորվեգիայի արտգործնախարար Թ. Ստոլտենբերգի, Հունաստանի արտգործնախարար Սամարասի հետ:

Բոլոր հանդիպումների ժամանակ շոշափվել են Հայաստանի եւ այդ երկրների միջեւ հարաբերությունների զարգացման, ինչպես նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության խաղաղ կարգավորման հարցերը: Շվեդիայի արտգործնախարար Վեգլասի հետ հանդիպելուց հետո երկու երկրների նախարարներն ստորագրել են համատեղ հայտարարություն դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու մասին:

Այսօր, հուլիսի 11-ին ՀՀ փոխնախագահը եւ արտգործնախարարը կվերադառնան Հայաստան: ■

«Բոլոր արեւելագետները մեխանիկորեն մտցվում էին ՊԱԿ-ի ուժերի մեջ»,

ասում է Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի մամուլի քարտուղարը

«Ազատամարտի» վերջին՝ 28-րդ համարում *«Դաշնակցությունը չի ստում»* խորագրի տակ տպագրվել էին նյութեր, որտեղ բերված փաստաթղթում նշվում է, թե նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը 1977 թվականից ներառնված է ՊԱԿ-ի հատուկ պահեստային ուժերի մեջ: Այդ կապակցությամբ մեր թղթակիցը դիմեց Հայաստանի նախագահի մամուլի ծառայություն՝ պարզաբանումներ ստանալու նպատակով: Մամուլի քարտուղար Ռուբեն Շուգարյանն ասաց, թե նախ շատ տարօրինակ է, որ Մյունխենում աշխատող Էդուարդ Հովհաննիսյանի ձեռքում հայտնվել է նման փաստաթուղթ, որը մեկ անգամ եւս վկայում է, որ դաշնակցությունը եւ ՊԱԿ-ը կապեր ունեցել են եւ համագործակցել:

Ինչ վերաբերում է բուն փաստաթղթին, ասաց նա, ապա հայտնի է, որ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը ծառայել է խորհրդային բանակի դեսանտային ստորաբաժանումներում եւ բոլոր այն զինծառայողները, որոնք բանակ էին զորակոչվել արեւելագիտական ֆակուլտետներից եւ տիրապետում էին որեւէ օտար լեզվի, նույնիսկ առանց նրանց անձի իմացության, մեխանիկորեն մտցվում էին ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի հատուկ պահեստային ուժերի մեջ:

Այնուհետեւ պրն. Շուգարյանն ավելացրեց, թե այդ փաստաթուղթն ընդամենը տեղեկանք-բնութագիր է, որը նույն հաջողությամբ կարող էին տալ նաեւ արհմիությունները կամ ուսումնական հաստատությունները:

Ավելին, 1980 թվականին Աֆղանստան ուղարկելու համար պահանջվել են 150 թարգմանիչներ, եղել է զորակոչ, եւ երբ դիմել են Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին, նա քաղաքական պատճառներով հրաժարվել է գնալ: Դա էլ եղել է այն հիմնական պատճառներից մեկը, որ մոտ տասը տարի՝ 1980-1989 թվականներին նախագահին չի թույլատրվել մեկնել արտասահման: Բացի այդ, փաստաթղթի վրա չկա նախագահի ստորագրությունը:

Այն հարցին, թե արդյոք նախագահը չի՞ պատրաստվում Հր. Մարուխյանին մերկացնող փաստաթղթեր հրապարակել, պրն. Շուգարյանը պատասխանեց, թե նախագահ Լ. Տեր-Պետրոսյանը սպասում է, թե երբ պրն. Մարուխյանը կդիմի դատարան, որից հետո միայն փաստաթղթերը կհրապարակվեն: ■

Բոսնիան ԱՄՆ-ից միջամտություն է պահանջում

Բոսնիայի ղեկավարները երեկ Մ. Նահանգներից պահանջեցին ավելի ազդու միջամտություն կատարել եւ ռազմական ու նյութական միջոցներով պաշտպանել մայրաքաղաք Սարաեւոն սերբական ուժերից: Հելսինկիում կայացող եվրոպական անվտանգության խորհրդաժողովի շրջանակներում հինգշաբթի օրը Բոսնիայի նախագահ Իզեթբեգովիչը նախագահ Բուշի հետ տեսակցելով՝ նրանից խնդրեց ավելի ազդու դեր կատարել: Այդ բոլոր դիմումները երեկ սկսեցին արդյունք տալ: Հելսինկիի խորհրդաժողովի մասնակիցները որոշեցին խաղաղարար առաքելություններ ստեղծել եւ Հարավսլավիային 48 ժամվա պայմանաժամ տվեցին Բոսնիայի ամբողջ տարածքում ռազմական գործողությունները դադարեցնելու համար: Մյուս կողմից, նախագահ Բուշը հայտարարեց, որ թեեւ Մ. Նահանգները ներկայիս համարվում են աշխարհի միակ գերհզորը, սակայն ինքը դեմ է այստեղ-այնտեղ ամերիկյան ուժեր ուղարկելուն: Նա ասաց, որ ՆԱՏՕ-ն է եվրոպայում խաղաղության գլխավոր երաշխավորը: ■

Գետաբեկի կողմից գնդակոծվել է Ջիլ գյուղը

Վիրավորվել են երկու պաշտպան

Իրադրությունը սահմանամերձ շրջաններում մնում է լարված: Եթե մի շաբաթ առաջ առավել պայթյունավտանգ էր հանրապետության հյուսիս-արեւելյան շրջանների իրադրությունը, ապա վերջին մի քանի օրերին պատկերը համեմատաբար փոխվել է:

Կրասնոսելսկ. Հուլիսի 9-ի երեկոյան ժամը 18.40-ին Ադրբեջանի Գետաբեկի շրջանի տարածքից գնդակոծվել է սահմանամերձ Ջիլ գյուղը: Կես ժամ անց Թովուզի շրջանի տարածքից սկսվել է նաեւ Արծվաշեն գյուղի պաշտպանական դիրքերի գնդակոծումը: Գնդակոծությունները, որոնք իրականացվում էին հիմնականում փոքր տրամաչափի զինատեսակներից, ընդհատումներով շարունակվել են մինչեւ երեկվա ժամը 13-ը: Ջիլ գյուղի պաշտպաններից երկուսը վիրավորվել են:

Գորիս. Հուլիսի 9-ի ամբողջ օրը Ղուբաթլիի շրջանի տարածքից ուժգին գնդակոծության է ենթարկվել Գորիս-Կապան ճանապարհի Մաղխալասի տեղամասը: Մեկ հոգի վիրավորվել է: Կոռնիձորի հատվածում համեմատաբար հանգիստ է եղել: Երեկվա ընթացքում սահմանամերձ գյուղերի ուղղությամբ լսվել են հատուկենտ կրակոցներ: Գորիս-Ստեփանակերտ ճանապարհը գործում է:

Նոյեմբերյան. Երեկ եւ նախորդ օրը Ադրբեջանի Ղազախի շրջանի տարածքից փոքր տրամաչափի զինատեսակներով գնդակոծվել են շրջանի սահմանամերձ Ճավարշավան եւ Ոսկեպար գյուղերը: Զոհեր չկան:

Սիսիան. Երեկ եւ նախորդ օրը հատուկենտ կրակոցներ են հնչել միայն շրջանի սահմանամերձ Շաղաթ գյուղի ուղղությամբ: Զոհեր չկան:

Եղեգնաձոր. Հուլիսի 9-ին Նախիջեւանի տարածքից գնդակոծվել է Եղեգնաձորի շրջանի Խաչիկ գյուղը, որի հետեւանքով մեկ հոգի զոհվել է, մեկը՝ վիրավորվել: Երեկ համեմատաբար հանգիստ էր: ■

Ստեղծվեց ԱՊՀ բնապահպանական միջպետական խորհուրդ

ԱՊՀ երկրների պետական բնապահպանական վարչությունները ուրբաթ օրը Մինսկում ստորագրել են փաստաթուղթ ԱՊՀ միջպետական բնապահպանական խորհրդի ստեղծման մասին: Այն կհամակարգի պետությունների՝ շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված գործունեությունը, ինչպես նաեւ կմշակի արդյունավետ բնօգտագործման համաձայնեցված ծրագիր:

Խորհրդի աշխատանքային մարմինը կլինի նրա քարտուղարությունը, որը կտեղաբաշխվի Մինսկում: Բացի այդ, Հայաստանի, Բելառուսի, Ղազախստանի, Ղրղզստանի, Ռուսաստանի, Տաջիկստանի եւ Ուզբեկստանի բնապահպանական վարչությունների ղեկավարները պայմանավորվել են ստեղծել միջպետական բնապահպանական հիմնադրամ, որը կօգտագործվի էկոլոգիական աղետների հետեւանքների վերացման, ինչպես նաեւ զանազան համատեղ բնապահպանական ծրագրերի իրականացման նպատակով: Հիմնադրամը կկազմվի այդ պետությունների անդամավճարներից: Հանդիպմանը չի մասնակցել Մոլդովայի պատվիրակությունը: Ուկրաինայի պատվիրակությունը ներկա է եղել դիտորդի կարգավիճակով: ■

Թոմաս Քլեստիլ՝ Ավստրիայի նոր նախագահը

Չորեքշաբթի օրը Ավստրիայի խորհրդարանի առաջ նախագահական իր երդումը տվեց համաշխարհային 2-րդ պատերազմից հետո Ավստրիայի 7-րդ նախագահ Թոմաս Քլեստիլը: Նրա իշխանության գալով ենթադրվում է, որ Ավստրիան դուրս կգա միջազգային մեկուսացումից, որին ենթարկվել էր նախորդ նախագահի՝ Կուրտ Վալդհայմի իշխանության 6 տարիների ընթացքում: ՄԱԿ-ի նախկին գլխավոր քարտուղարը վատ հարաբերությունների մեջ էր հրեաների հետ, որոնք նրան մեղադրում էին պատերազմի ընթացքում նացիստական անվտանգության ծառայության սպա լինելու հանցանքով: Վալդհայմը, ինչպես նաեւ նախորդ Բրունո Կրայսկին չէին բաժանում Իսրայելի գործադրած մեթոդներն իր արաբ հարեւանների նկատմամբ: ■

«Հայկական պետականություն. այսօր եւ վաղը»

Այս հիմնահարցի քննարկմանն էր նվիրված երեկ Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարանի դահլիճում «Ազգային համաձայնություն» ֆորումի կազմակերպած հանդիպումը, որը վարում էր փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Լյուդմիլա Հարությունյանը: Քննարկմանը ներկա էին խորհրդարանային, կուսակցական խմբակցությունների պատգամավորներ, փորձագետ-խորհրդականներ, մտավորականության ներկայացուցիչներ: Քննարկմանը մասնակցեց նաեւ Հայաստանի նախագահի խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտյանը:

Քննարկմանը ներկայացված հարցերը վերաբերում էին պետության ներքին կայունության երաշխիքներին, դրանց մեխանիզմներին, այն պետական եւ կուսակցական ներքին հնարավորություններին ու կարողություններին, որոնց միջոցով հնարավոր կլինի դուրս գալ ներկա քաղաքական ճգնաժամից: Երրորդ հարցը նվիրված էր հանրապետության արտաքին քաղաքականության կողմնորոշումներին:

Ինչպես նշեց Լ. Հարությունյանը, հանդիպման ընթացքում արտահայտված մտքերն ու առաջարկները կընդհանրացվեն եւ կներկայացվեն մասնակիցների ուշադրությանը: ■

Պատանդ վերցված Կավսաձեի գտնվելու տեղը հայտնի չէ

Վրաստանի Պետխորհրդի մամուլի ծառայությունը հաստատեց Գամսախուրդիայի կողմնակիցների կողմից փոխվարչապետ Կավսաձեի պատանդ վերցնելու փաստը: Հուլիսի 9-ին Կանտի գյուղի մոտ պայթեցվել է այն ավտոմեքենան, որի մեջ էր գտնվում Ալեքսանդր Կավսաձեն: Ծեծված տվյալներով, մեքենայում զոհվել է ոչ թե վարորդը, այլ Չխորոցկուլիի շրջանային վարչության նախագահ Կանդիդ Գոգուան: Պատանդ են վերցվել վարորդը, նույն շրջանի գլխավոր բժիշկը եւ Կավսաձեն: Մամուլի ծառայությունը շեշտում է, որ Կավսաձեն մեկնում էր նախկին նախագահի կողմնակիցների հետ բանակցելու: Այժմ Կավսաձեի փրկության գործողությանը մասնակցում են «Մխեդրիոնիի» եւ Վրաստանի ներքին զորքերի 1000 մարտիկներ: Այնուամենայնիվ, նրա գտնվելու վայրի մասին մամուլի ծառայությունը տեղեկություններ չունի:

ԱՄՆ-ը Վրաստանին անհատույց տրամադրել է 100 տոննա ցորեն

Այս հայտարարությամբ Վրաստանի Պետխորհրդի երեկվա նիստում հանդես է եկել վարչապետ Թենգիզ Սիգուան, նշելով, թե Հելսինկիում կայացած հանրապետությունների ղեկավարների հանդիպման ժամանակ ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշն այդ մասին տեղեկացրել է Վրաստանի Պետխորհրդի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեին: 100 տոննա ցորենը բավարարում է Վրաստանի մեկ ամսվա պահանջը: ■

Նախագահական թեկնածու Ռոս Պերոն առջեւում

Մ. Նահանգներում այս շաբաթասկզբին անցկացված հասարակական կարծիքի ստուգումների (հարցախույզ) արդյունքներում պաշտոնապես չառաջադրված նախագահական թեկնածու Ռոս Պերոն, հակառակ զանգվածային լրատվական միջոցների կողմից վատ ներկայացված լինելուն, առաջ է անցել մյուս երկու թեկնածուներից՝ Ջորջ Բուշից եւ Քլինտոնից: 1105 ընտրողների մոտ կատարված հարցախույզի արդյունքներով նա խլել է ձայների 33 տոկոսը: Բուշի եւ Քլինտոնի ցուցանիշներն են համապատասխանաբար 31 եւ 28 տոկոս: Մյուս կողմից, «Ուոլ Սթրիթ Ջըռնըլ» թերթի եւ NBC հեռուստացանցի կողմից անցկացված մի ուրիշ հարցախույզ ցույց է տալիս, որ առաջիկա նոյեմբերին կայանալիք նախագահական ընտրությունները լինելու են շատ սուր եւ մրցակիցները հավաքելու են գրեթե հավասար ձայներ: ■

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկացի գիտնականները կարծում են, որ իրենք մասնաճեղել են այն կետը, որտեղ 65 միլիոն տարի առաջ արտերկրային մի առարկա բախվել է երկրին: Այն գտնվում է Մեքսիկայի Յուկատան թերակղզու ընդերքում:

Լեհաստանի նախագահ Վալենսան խորհրդարանից խնդրեց հաստատել Հաննա Սուչոկայի վարչապետ նշանակումը: Երկրի պատմության առաջին կին վարչապետուհին, ինչպես գրել էինք, կազմելու է 7 կուսակցությունների մասնակցությամբ կոալիցիոն կառավարություն:

Յորդանանի Հուսեյն թագավորը որոշեց ՄԱԿ-ի դիտորդներին թույլ չտալ, որ իր երկրից ամրապնդեն Իրաքի դեմ հաստատված շրջափակումը: Իր հերթին, Իրաքի եւ ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչները երեկ չկարողացան համաձայնության գալ քիմիական զենքերի ստուգման հարցով: ■

digitised by A.R.A.R.@

Արձագանքի փոխարեն

Մտայնությունը չպետք է դառնա գործողությունների ծրագիր

Հասարակության լյումպենացումը սպառնալից չափեր է ընդունել

Հինգշաբթի օրվա թողարկման ժամանակ «Մայրաքաղաք»-ի հաղորդավար Արմեն Ամիրյանը հիշատակեց «Ազգ» թերթի հուլիս 7-ի համարում տպագրված *«Մայրաքաղաք» ծրագիրը շփոթե՞լ է հասցեները»* հրապարակումը և զուսպ տոնով ու դատողություններով փորձեց պաշտպանել իր ծրագիրն ու գործընկերուհուն և նախատեց հրապարակման հեղինակ Արմեն Բաղդասարյանին: Միտք չունենալով շարունակել փոխադարձ «խոյահարումների» արատավոր գործը, ուզում ենք խոսել մի քանի մտայնությունների մասին, որ այսօր բույն են դրել մեր ժողովրդի մեջ: Եվ Արմեն Բաղդասարյանի գրածի մեջ դա՛ էր էականը, ոչ թե սրան-նրան «ձեռքի հետ» մեղադրելը, և այդ հրապարակումն ամենևին էլ «Մայրաքաղաք»-ի դեմ չէր, այլ՝ այդ մտայնությունների: Սա չի ընկալվում, ինչը մեր ներքին անկազմակերպվածության և անհանդուրժողականության արտահայտությունն է: Ինչևէ:

Հանրապետության իշխանությունները հատկապես վերջին ժամանակներս իրենց պարտվողական քաղաքականությունը «համեմում» են սոցիալական բնույթի քարոզչությամբ, որը մի քանի նպատակ է հետապնդում: Նախ, մարդկանց հավատացնել, թե տնտեսական բոլոր ձախողումները Ղարաբաղի խնդրի ուղղակի հետևանքն են: Գումարած՝ շրջափակումները, մատակարարումների թալանը, սոցիալ-կենցաղային դժվարությունները և այլն: Հասարակության մի ըզգալի լյումպենացված մասի համար սա գտնված բացատրություն է և ճըղճիմ գոյության արդարացում: Իշխանությունները գտնում են սոցիալական իրենց ամենահուսալի հենարանը: Այնինչ, այդ մարդկանց կարելի է հիշեցնել, որ ձմռանը լույս և ջերմություն չունեին Ռուսաստանի շատ քաղաքներ և ամբողջ երկրամասեր:

Սոցիալական քարոզչությանը զուգահեռ մղվում է մի այլ քարոզչություն՝ Հայաստանին զարգացման համար խաղաղություն է պետք և Հայաստանն ամեն ինչով զիջում է Ադրբեջանին: Պարտվողական և նահանջողական քարոզչությունն այսօր նույնպես լայն ընդունելություն է գտնում, քանզի ամենահեշտը հարմարվելն է և ոչինչ չանելը: Օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ ձևերով և պատճառներով քարոզչությունը հասել է այն բանին, որ հասարակության լյումպենացված շրջանակներն անընդհատ ընդլայնվում են և արդեն սպառնալից չափեր են ընդունում: Մարտիկները հոգնում են կռվելուց (Ֆիդայական կռիվը հեռու նպատակներ չունի, այն լուծում է ամենաշատը տեղական հարցեր և խրվում անորոշության մեջ, իսկ կանոնավոր բանակ չի ստեղծվում ու չի ստեղծվում), մարդիկ՝ լարվածությունից և այլն: Իշխանությունները անսայթաք են գործում իրենց իշխող դիրքը պահպանելու հարցում, մյուս հարցերում կամ անկարողություն են ցուցաբերում, կամ էլ պարզապես չկամություն: Եվ հիմնականի կերպով մարդկանց և մի շարք քաղաքական կուսակցությունների ու քաղաքական գործիչների ուշադրությունը շեղեցին ազգային մեծ պարտություններից Շահումյանում ու Մարտակերտում, նրանց հրելով անիմաստ բանավեճերի ու անարդյունք խորհրդակցությունների ճահիճը:

Այստեղից էլ մյուս մտայնությունը՝ ծիծաղելի և միամիտ: Լյումպեն հասարակությունն այն մտքին է, թե այն ամենը, ինչ կատարվում է Հայաստանում և Արցախում, ընդամենը բլեֆ է աշխարհին խաբելու համար, այնինչ «տակից» մեծ գործեր են կատարվում: Իրականությունն այն է, որ երկու հայկական պետություններն այսօր իրար դեմ են դուրս եկել: Ամեն օր Արցախում իջեցվում են Հայաստանից «էմիսարների» դեսանտներ, Արցախի պետական կառույցներ են քայքայում անպատասխանատու անձինք, և ստեղծվում է համատարած պղտոր ջուր, որտեղից, ըստ ժողովրդական առածի, հեշտ է ձուկ բռնելը:

Մյուսը, ինչին ձգտում է իշխանությունը, Հայաստանի և Արցախի ժողովրդի մեջ սեպ խրելն է, որն էլ այսօր իրեն զգացնել է տալիս հեռուստատեսային հաղորդումներում: Ի՞նչ է նշանակում նախագահի այն խոսքը, թե մեր տղաները անտեղի զոհվում են Արցախում (ես խոսքի բովանդակությունն եմ գրում): Գուցե ղարաբաղցիները իսկապես կռվասեր ալբանացինե՞ր են, որոնց համար Հայաստանի հայերն արյուն են տալիս: Արմեն Բաղդասարյանը դիպուկ էր բերել Սարդարապատի օրինակը, ճակատամարտ, որտեղ Արամ Մանուկյանի ջանքերով կազմված ղարաբաղցի հայերի մահապարտ գունդը ամենավտանգավոր հատվածներում էր կռվում:

Հրահրված է «տեղական նացիոնալիզմ», և դրան կուլ են գնում մարդիկ: Իսկ պետությունն այսօր էլ ոչինչ չի անում Ղարաբաղի (Հայաստանի) պաշտպանության համար:

Փառք աստծո, Ղարաբաղում կռվող հայաստանցիները թքած ունեն այս մտայնությունների վրա: Ղարաբաղում, ինչպես և պետք էր սպասել, կռվում են ղարաբաղցի գրեթե բոլոր տղամարդիկ: Կռվում են Միացյալ Հայաստանի և հայ ժողովրդի ապագայի համար: Նրանք հաջողության կհասնեն միայն մեր կազմակերպվածության և համախմբման շնորհիվ:

Երբ այսօր մեր դեմ են միավորվել աշխարհի ուժերը և միասին են պայքարում մեր դեմ, նշանակում է մենք մեզնից ինչ-որ բան ներկայացնում ենք, ուժ ենք: Իսկ այդպես կատաղի պայքարում են իրենից ուժ, գուցե և թաքնված մեծ ուժ ներկայացնողի դեմ: Զգանք մեր ուժը, ոչ թե խավարասերների պես փախչիփախ լինենք պայծառ լույսից:

ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Ա. Արզումանյանը պատասխանում է Թուրքիայի դեսպանին

«The Washington post» հեղինակավոր թերթն իր հուլիսի 2-ի համարում հրատարակել է ԱՄՆ-ում ՀՀ լիազոր ներկայացուցիչ Ալեքսանդր Արզումանյանի նամակը, որը գրված է նույն թերթի հունիսի 23-ի համարում լույս տեսած Վաշինգտոնում Թուրքիայի դեսպան Նուզհետ Կանդեմիրի ապակողմնորոշիչ մի նամակի դեմ, որտեղ խոսվում էր Լեռնային Ղարաբաղում և Նախիջևանի դեմ հայերի «ագրեսիվ» քաղաքականության մասին, որպես «ցեղասպանական» արարք ներկայացվում Խոջալուի և Շուշիի գրավումը, զուգահեռներ անցկացվում դրանց և դարասկզբին Թուրքիայում հայերի «պահվածքի» միջև, հերթական անգամ չմոռանալով «հերքել» Հայկական ցեղասպանության իրողությունը, 1915-ին ցեղասպանված հայերին ներկայացնելով որպես «համաճարակների, սովի և միջհամայնքային բախումների զոհեր»:

Պատասխանելով նրան, հայ դիվանագետը, կրկնելով բազմիցս կրկնված այն միտքը, թե Հայաստանը հողային որևէ պահանջ չունի Ադրբեջանից, հակիրճ ներկայացնում է արցախահայության արդար պահանջները, ադրբեջանական կողմից դրանց վայրագ դիմավորման դրվագները, ընդհուպ Ստեփանակերտի և Արցախի մյուս բնակավայրերի ռմբակոծությունները, որոնք արցախահայությանը ստիպեցին զենք բարձրացնել սեփական կյանքը, ընտանիքը և տունը վերահաս ոչնչացումից պաշտպանելու համար:

«Թուրքիան ճիշտ վարված կլինի, եթե իր բարեկամեցողությունը ի գործ դնի Ադրբեջանի մոտ, որպեսզի այս վերջինը հրաժարվի Հայաստանի վրա ծրագրված իր արշավանքից, որ որոշապես կարող է ապակայունացնել ամբողջ տարածաշրջանը և առավել դժվարացնել Լեռնային Ղարաբաղում խաղաղության ուղիների որոնումը», եզրակացնում է Ա. Արզումանյանը: ■

Արցախյան իրադարձություններ

Զինադադա՞ր

Հայաստանը քննարկում է, Ադրբեջանը՝ խախտում

Հունիսի 12-ին սկսված լայնածավալ հարձակումներից մինչև այսօր ադրբեջանցիները ԼՂՀ տարածքում գրավել են 52 բնակավայր և նվաճել տարածքի մոտ մեկ երրորդը: Պատերազմական գործողություններին վերաբերող պաշտոնական հաղորդագրություններն իրադարձությունների մասին միայն ընդհանուր պատկերացում են տալիս, և այն էլ՝ հաճախ հակասական: Պատերազմի անմիջական մասնակիցները մինչև այժմ էլ շարունակում են կռվել, իսկ Հայաստան հասած բռնագաղթվածները լավագույն դեպքում կարող են պատկերացում տալ անմիջապես իրենց գյուղի մասին: Ու մնում է միայն պաշտոնական կցկտուր տեղեկությունները ու այստեղից-այնտեղից ստացվող լուրերը համադրելով՝ փորձել վերականգնել իրադրության ճշմարտացի պատկերը:

Շահումյանի անկման իրական պատկերը կարող է տալ թերևս միայն շրջանի ինքնապաշտպանության ընդհանուր հրամանատար Շահեն Մեղրյանը, որն էլ վերջերս կա՛յացած մամուլի ասուլիսի ժամանակ պատմեց այդ մասին: Ըստ նրա, շրջանի ինքնապաշտպանական ուժերն ուղղակի պատրաստ չէին նման լայնածավալ հարձակման և, դիմադրելով որքան հնարավոր է, կազմակերպված ձևով նահանջեցին: Մինչդեռ, ըստ նրա, արդեն այդ ժամանակ Ղարաբաղում բնակչության մեջ չգիտես որտեղից այնպիսի կարծիք էր ստեղծվել, որ շահումյանցիները դիտվում էին որպես հողը ծախած դավաճաններ: Եվ հենց դա էր պատճառը, որ շահումյանցիներն այդպես էլ չմնացին Արցախում (նրանց կարելի էր բնակեցնել Շուշիում, ազատագրված նախկին ադրբեջանական կամ հենց հայկական գյուղերում. Ղարաբաղում ինչքան է շատ՝ դատարկ տներ): Նույնն էր վերաբերմունքը նաև Շահումյանի ինքնապաշտպանական ուժերի մարտիկների նկատմամբ, որոնք, ըստ Շահեն Մեղրյանի, Մարտակերտի շրջան հասնելուն պես ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի պաշտպանության կոմիտեի նախագահ Սերժ Սարգսյանի հրամանով զինաթափվում էին:

Ինչևէ: Ադրբեջանցիները, ինչպես և պետք էր սպասել, զարգացրին իրենց հաջողությունն ու կարճ ժամանակամիջոցում գրավեցին Մարտակերտի շրջանի մեծ մասը, այդ թվում նաև շրջկենտրոնը: Հայկական ինքնապաշտպանական ուժերին մեծ դժվարությամբ հաջողվեց կասեցնել թշնամու առաջխաղացումը:

Ինչպես երեկ տեղեկացանք Հայաստանում ԼՂՀ ներկայացուցիչ Մանվել Սարգսյանից, Մարտակերտի շրջանում հուլիսի 10-ի դրությամբ պաշտպանական դիրքն անցնում է Թարթառ գետի հարավով՝ Վաղուհաս-Վերին Հոռաթաղ-Դրմբոն-Մեհմանա-Կիչան ուղղությամբ: Ասկերանի շրջանում հայկական ուժերին այդպես էլ չի հաջողվել ազատագրել Նախիջևանիկ և Փիրջամալ գյուղերը:

Իսկ Մարիո Ռաֆաելլիի առաջարկած 30-օրյա զինադադարն առաջին իսկ օրը խախտվել է Ադրբեջանի կողմից, որի զինված ուժերի Su-25 գրոհային ինքնաթիռները ռմբակոծել են ԼՂՀ Մարտունու, Մարտակերտի, Հադրութի և Ասկերանի շրջանների գյուղերը՝ պատճառելով մեծ ավերածություններ: Խաղաղ բնակչության մեջ կան զոհեր և վիրավորներ: Ինչպես հաղորդում է «Սնարք» գործակալությունը, հուլիսի 9-ին ԼՂՀ Գերագույն խորհուրդն ու Նախարարների խորհուրդը համատեղ նիստում քննարկել են զինադադարի հարցը: Ղարաբաղի խորհրդարանի խոսնակ Գեղամ Բաղդասարյանը «Սնարք»-ի թղթակցին հայտնել է, թե նիստի ժամանակ մի անգամ ևս ընդգծվել է Ղարաբաղի աջակցությունը՝ հարցի կարգավորման խաղաղ եղանակներին: Բայց քանի որ Ադրբեջանն արդեն խախտել է զինադադարը, ուստի այդ մասին չի կարող խոսք լինել: Միաժամանակ Գեղամ Բաղդասարյանն ընդգծել է, որ ԼՂՀ-ն պատրաստ է օժանդակել զինադադարին, եթե հակառակորդն իր կողմից երաշխավորի զինադադարի պայմանների կատարումը:

Իհարկե, զինադադար հայտարարելուց ընդամենը մի քանի ժամ հետո Ադրբեջանի ձեռնարկած ռազմական գործողություններն արդեն իսկ վկայում են այն մասին, որ հազիվ թե կարելի է վստահել հակառակորդին: Ըստ երևույթին, դա պարզապես ադրբեջանցիներին հնարավորություն կտա նոր լայնածավալ հարձակումներից առաջ կենտրոնացնել ու համախմբել Մարտակերտի շրջանի գրաված գյուղերի թալանով զբաղված ու ժամանակավորապես կազմալուծված բանակը:

Մնում է զարմանալ միայն, որ Ռաֆաելլին զինադադարի կոչ է անում ոչ այն ժամանակ, երբ Շահումյանի ու Մարտակերտի շրջանների դեմ լայնածավալ հարձակում էր սկսվել, և գուցե հնարավոր լիներ կանխել հարյուրավոր անմեղ զոհերն ու տասնյակ հազարավոր խաղաղ բնակիչների բռնագաղթը, այլ հիմա, երբ թշնամու հարձակումն արդեն կասեցվել է, և նահանջող հայկական ուժերը, ուշքի գալով, լուրջ դիմադրություն են ցույց տալիս:

Այսօր, երբ կարծես թե հասունանում է հակահարվածը, զինադադարը հնարավորություն կտա Ադրբեջանին ամրանալ գրաված տարածքներում: Ու թեև Ղարաբաղն իսկապես միշտ էլ կողմ է եղել հարցի լուծման խաղաղ ճանապարհներին, այս պահին դա կնշանակեր վերջնականապես կորցնել հյուսիսային Արցախը:

Ի՞նչ է ստացվում: Փաստորեն, Ղարաբաղը կանգնած է ընտրության առաջ. կամ ընդունել զինադադարն ու հաշտվել իր տարածքի մի զգալի մասի կորստյան հետ, կամ շարունակել պայքարը՝ աչքի առաջ ունենալով ԵԱՀԽ-ի անդամների կողմից «անխաղաղասեր» ճանաչվելու վտանգը: Եվ հազիվ թե Մարիո Ռաֆաելլին հաշվի առած չլիներ այս ամենը:

ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

ԼՂՀ-ում մշտապես կգործի Հայաստանի պատգամավորների խումբ

Հուլիսի 10-ին ԼՂՀ ուղևորվեց Հայաստանի Գերագույն խորհրդի պատգամավորների մի խումբ՝ Պետրոս Քաջախյանի գլխավորությամբ: Հայաստանի ԳԽ նախագահությունը ընդունեց մշտական պատգամավորական խմբի ստեղծման առաջարկը, որը կգտնվի Ստեփանակերտում և կհամակարգի Հայաստանից հասցվող օգնությունը: ■

«Ռաֆաելլիի դիրքորոշումը տարակուսական է»

Հայաստանը կարիք չունի մեկ անգամ ևս հայտարարել զինադադարին իր միանալու մասին, քանի որ դեռևս փետրվարին ինքն է եղել այդպիսի համաձայնությունների նախաձեռնողը, «Սնարք» գործակալությանը հայտնեց ՀՀ նախագահի մամուլի քարտուղար Ռուբեն Շուգարյանը: Տարեսկզբին, երբ Ադրբեջանը Ղարաբաղում մի շարք պարտություններ կրեց, հենց Հայաստանն էր, որ հանդես եկավ մարտական գործողությունների դադարեցման նախաձեռնությամբ, որը սակայն հակառակորդը չընդունեց: Տարակուսանք է հարուցում Մարիո Ռաֆաելլիի դիրքորոշումը, որը զինադադար է առաջարկում ոչ թե այն ժամանակ, երբ Ադրբեջանը ԼՂՀ-ի դեմ ագրեսիա էր ձեռնարկում, և Շահումյանում, Մարտակերտում մարդիկ էին զոհվում, այլ հիմա, երբ հարձակումը կասեցվել է, և նա կորցրել է առավելությունը, ընդգծեց Շուգարյանը: ■

Ադրբեջանի դատախազությունը ավարտել է 20 գործ

Առ այսօր ադրբեջանական դատախազության հատուկ կարևորության գործերի բաժինը քննել և ավարտին է հասցրել 20 քրեական գործ 77 հայերի նկատմամբ: Երկուսը հանձնվել են Հայաստանի դատախազությանը, իսկ մեկը դադարեցվել է՝ բավարար հանցանշանների բացակայության պատճառով: ■

Էթիբար Մամեդովը մտադիր է դատի տալ ներքգործնախարարին

«Խաբար-Սերվիս» գործակալությունը հաղորդում է, որ Ադրբեջանի Ազգային անկախության կուսակցության նախագահ Էթիբար Մամեդովը մտադիր է դատի տալ ներքգործնախարար Իսկանդեր Համիդովին: Վերջինս, Մամեդովի կարծիքով, «Ազադլիգ» թերթին տված հարցազրույցում զրպարտել է նրա կազմակերպությանը, հայտարարելով, թե այն գոյատևում է մաֆիոզ կառույցների միջոցներով: ■

Էլչիբեյը խախտում է սահմանադրությունը

Ադրբեջանի Միլլի Մեջլիսի նիստի ժամանակ Ազգային անկախության կուսակցության առաջնորդ Էթիբար Մամեդովը սահմանադրության խախտում է անվանել այն, որ Աբուլֆազ Էլչիբեյը համատեղում է Ադրբեջանի նախագահի և ԱԺՃ-ի նախագահի պաշտոնները: Էլչիբեյն ինքը, հայտնում է «Խաբար-Սերվիս» գործակալությունը, դա բացատրում է նրանով, որ իր հեռանալով ԱԺՃ-ն կարող է քայքայվել: Բացի այդ, ձևականորեն նա կարող է թողնել ԱԺՃ-ի նախագահի պաշտոնը միայն այդ կազմակերպության որոշմամբ: ■

ԼՂՀ Պաշտպանության խորհրդի որոշումը

Ինչպես հաղորդում է «Սնարք» գործակալությունը, ԼՂՀ պաշտպանության խորհուրդն ընդունել է որոշում, ըստ որի ծառայության վայրերն ինքնակամ լքածները կամ ծառայությունից խուսափողները 24 ժամվա ընթացքում պետք է վերադառնան իրենց զինվորական մասերը: Հակառակ դեպքում նրանց սպառնում են պատժամիջոցներ ԼՂՀ «Զինվորական հանցագործությունների քրեական պատասխանատվության մասին» օրենքի համաձայն: ■

digitised by A.R.A.R.@

Ազգային բանակ. հարցեր եւ խնդիրներ

Խնդիրը մեկն է. ինչ էլ լինի, պետք է տիրապետել զենքին

Հայ երիտասարդները դժգոհում են ԱՊՀ-ի ծառայությունից, հայկական գնդերում պատկերն այլ է

Մեր նորաստեղծ հանրապետությանը կանոնավոր բանակ է պետք: Իսկ դա նշանակում է ոչ միայն համապատասխան քանակի եւ որակի զենք, այլեւ զինակոչ, ուսուցում, համապատասխան կարգուկանոն:

Ցավալի է, բայց այս վերջին պայմանների իրագործման հարցերում, որը կարծես թե կախված է միայն մեր ներքին կազմակերպվածությունից, բավականին անհասկանալի եւ ցավալի երեւույթների հետ ենք բախվում:

Այս եւ նման այլ հարցերի պարզաբանման խնդրանքով մեր աշխատակից ՀՈՎՍԵՓ ՊՈՂՈՍՅԱՆԸ դիմեց ՀՀ զինկոմի տեղակալ, փոխգնդապետ ՖԵԼԻՔՍ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻՆ:

– Պարոն Սարգսյան, բավական ժամանակ է, ինչ Հայաստանում գտնվող 7-րդ բանակն անցել է Ռուսաստանի տնօրինության տակ: Կարգավիճակի նման փոփոխության դեպքում հայ երիտասարդնե՞ր են զինակոչվում այդ զորամիավորումում ծառայելու:

– Քանի որ Հայաստանը ԱՊՀ-ի անդամ է եւ միացել է զինված ուժերին վերաբերող մի շարք պայմանագրերի, մենք համապատասխան թվով զինակոչիկներ ենք ուղարկում 7-րդ բանակ ծառայելու: Բացի նշված զորամիավորումից, Հայաստանում են գտնվում այդ բանակին չենթարկվող այլ զորամասեր եւ՝ հակաօդային պաշտպանություն, զանազան ուսումնական հաստատություններ, սահմանապահ զորքեր եւ այլն: Դրանք համալրելու համար նույնպես մենք հայ երիտասարդների ենք զորակոչում:

– Գաղտնիք չէ, որ հայ զինվորները հատկապես Ռուսաստանի եւ ԱՊՀ-ին ենթակա զինվորական մասերից են փախչում: Նրանց պատմածներով, ստիպված այդ քայլին են դիմում զորանոցներում տիրող հոռի բարքերի, անարխիայի, այդ ամենի նկատմամբ սպաների անտարբերության պատճառով...

– Ընդհանրապես ցանկացած հարցի պատասխանը կախված է նրանից, թե ինչ հայեցակետով ես մոտենում դրան: Ձեւականորեն բոլոր պատճառաբանությունները ճիշտ են: Խնդիրը բարդացնում է նաեւ այդ բանակի չճշտված կարգավիճակը: Բացի այդ, ռուս սպաներն այլեւս այնքան էլ շահագրգռված չեն այլազգի զինվորական մասնագետների պատրաստմամբ, որոնք տեսականորեն գուցե հետագայում կռվեն իր երկրի դեմ:

Նման պայմաններում էլ ռուս սպայի եւ հայ զինվորների միջեւ խոսակցությունը բավականին կարճ է տեւում. *«Մեր պայմաններն սրանք են, ուզում ես ծառայիր, չես ուզում կարող ես գնալ»*: Վերջիններս հանգիստ խղճով վերադառնում են տուն, չմոռանալով, իհարկե, դասալիք չհամարվելու համար ներկայանալ համապատասխան մարմիններ՝ իրենց փախուստի «օբյեկտիվ» պատճառները շարադրելու եւ մեկ այլ, նորմալ զորամասում ծառայությունը շարունակելու ցանկությունը հավաստելու համար:

Իսկ այժմ խնդրին մոտենանք այլ տեսանկյունից՝ որքանո՞վ է մեզ համար կարեւոր ռուսական այդ բանակի ներկայությունը մեր հանրապետությունում:

Նախ, դրա առկայությունը միշտ էլ զսպիչ ազդեցություն է ունենալու մեր հանրապետության նկատմամբ ագրեսիվ մտադրություններ ունեցող պետությունների համար:

Երկրորդ, այդ բանակի վերաբերյալ մեր ծրագրերը կարծում եմ ոչ մեկի համար գաղտնիք չեն: Երրորդ, եթե ռուս սպաները գլուխ չեն ջարդում իրենց հմտությունները հայ զինվորներին փոխանցելու համար, մեր երիտասարդները դրան հակառակ ամեն գնով պետք է ձգտեն զինվորական մասնագիտությունների տիրապետմանը:

Շատերին թվում է, թե բանակ զորակոչվելուց հետո, առաջին իսկ օրն իրենց զենք պետք է տան եւ տանկ վարել սովորեցնեն: Դա ամենեւին էլ այդպես չէ: Տարբեր տեսակի «նարյադները» ծառայության անհրաժեշտ մասն են կազմում:

Անցումային այս շրջանում դժվարություններ կան ամենուր, եւ մեր երիտասարդներն ուղղակի պարտավոր են հանուն զենքի տիրապետման դիմանալ այդ բոլոր անհարմարություններին: Ի դեպ, որպեսզի իմ խոսքերը մերկապարանոց չլինեն, կարող եմ բերել հուսադրող օրինակ: Զորամասերից մեկում մեր եւ հասարակայնության կողմից համապատասխան բացատրական աշխատանք տանելուց հետո հայ երիտասարդներն ապացուցեցին, որ կարող են ոչ միայն դիմանալ դժվարություններին, այլեւ զինվորական մասնագիտության տիրապետման գործում հրաշքներ գործել: Պատկերացնում եք, տեխնիկական միջոցներից օգտվելու համար պահանջվող 3–6 ամիս ուսուցման փոխարեն նրանցից շատերը երկու շաբաթում յուրացրին բարդ սարքավորումները:

– Այո, այդ բոլորը ճիշտ է: Բայց անհնար է համակերպվել, երբ նվաստացնում են արժանապատվությունը, ստիպում ուրիշների փոխարեն բանել: Էլ չեմ ասում ինչի են հանգեցնում «դեդովշչինայի» շարունակվող ավանդույթները, թեեւ դրա դեմ պայքարի մասին մեկ տարի չէ, որ խոսվում է:

– Ձեր կողմից թվարկված երեւույթները բանակում չեն ստեղծվում: Դրանք քաղաքացիական կյանքից իրենց հետ բերում են երիտասարդները: Կարծում եք հե՞շտ է «սեղանիկային» դաստիարակություն ստանալուց հետո հաշտվել բանակային կարգուկանոնին: Կամ մաֆիական խմբավորման անդամ լինել եւ չփորձել նման դեր գրավել ծառայողների շրջանում:

Ահա վերջին օրինակը՝ սահմանապահ զորքերի զորամասերից մեկի հրամանատարը տեղեկացնում է. զորակոչիկներն իրենց բանդիտների պես են պահում, տարածված է թմրամոլությունը, ստեղծվել են խմբավորումներ, որոնք կռիվ են տալիս միմյանց դեմ: Եւ սա այն դեպքում, երբ ծառայողների մեջ ոչ մի այլազգի չկա եւ սահմաններն էլ, որ նրանք պետք է պաշտպանեն, մեր հանրապետությանն են:

Իմ խորին համոզմամբ, պետք է լայնածավալ ուսումնասիրություններ կատարել երիտասարդության շրջանում, պարզել սոցիալական նման արդյունքների հանգեցնող պատճառները եւ համապատասխան միջոցների դիմել: Հակառակ դեպքում, «քավության նոխազներ» միշտ էլ կգտնվեն, բայց դրանից իրավիճակը էականորեն չի փոխվի:

– Ասացեք, իսկ բանակին վայել բարքեր ստեղծելուն չի՞ խանգարում այն հանգամանքը, որ զորակոչի ժամանակ խախտվում են սոցիալական արդարության սկզբունքները: Խոսք է գնում կաշառքով ազատվելու եւ նման այլ երեւույթների մասին:

– Որպեսզի նման խոսակցություններ չլինեն, զորակոչի մասին օրենքից պետք է վերացվեն բոլոր արտոնությունները: Իսկ դրանք այնքան շատ են եւ մեկնաբանելու այնպիսի մեծ հնարավորություններ են ստեղծում, որ հիմար պետք է լինել երեխային զինակոչից ազատելու նպատակով կաշառքի միջոցին դիմելու համար:

Այո, հարուստների քիչ երեխաներ կծառայեն, քանզի նրանք իրենց որդիներին վճարովի բուհերում ընդունել տալու ավելի մեծ հնարավորություն ունեն: Իսկ այդ ընթացքում կարելի է ամուսնանալ, երեխաներ ունենալ: Եւ վերջապես, զորակոչվում են մինչեւ 25 տարեկան երիտասարդները, իսկ մինչ այդ տարիքը օրենքով թույլատրվող արտոնությունների որեւէ կատեգորիայի մեջ մնալը այնքան էլ մեծ խնդիր չէ:

– Ասացվում է, որ վերջերս ընդունված օրենքը կարող է ընդհանրապես խափանե՞լ զորակոչը:

– Ոչ, դա այդպես չէ: Օրենքը հաշվի է առել, որ բանակում ծառայելու համար մեր պահանջները շատ ավելի քիչ են, քան հանրապետության զորակոչային տարիք ունեցող երիտասարդների թիվը:

– Սկսել է ձեւավորվել Հայաստանի Հանրապետության բանակը: Հետաքրքիր է, ինչպե՞ս է այնտեղ անցնում ծառայությունը: Զինվորների կողմից նման բողոքներ լինո՞ւմ են, թե ոչ:

– Այսօրվա դրությամբ արդեն ստեղծված են երեք հայկական գնդեր եւ ուրախությամբ պետք է նշեմ, որ ոչ մի դժգոհություն այնտեղից չենք ստացել: Եւ դա հասկանալի է: Ի վերջո, այնտեղ ծառայող հայ սպաներն ավելի ուշադիր են եւ ավելի մեծ պատասխանատվությամբ են վերաբերվում իրենց հանձնարարված գործին: ■

«Օր յոթերորդը» եթեր դուրս կգա

Նախորդ համարներից մեկում «Ազգ»-ը անդրադարձավ «Օր յոթերորդ» կիրակնօրյա հաղորդման հուլիսի 5-ին եթեր դուրս չգալու պատճառներին:

Ու թեեւ այդպես էլ մեզ չհաջողվեց ներկայացնել հեռուստառադիոպետվարչության նախագահի կարծիքը, սակայն մեր թղթակցի հետ ունեցած զրույցի ընթացքում պրն. Սամվել Գեւորգյանն ասաց, թե այլեւս «Օր յոթերորդի» հետ կապված որեւէ խնդիր չկա եւ այս կիրակի՝ հուլիսի 12-ին, այն եթեր դուրս կգա:

Հ. Ա.

Սփյուռք. ի՞նչ է կատարվում գաղթօջախներում

Բախում երուսաղեմահայ կղերականների եւ իսրայելյան ոստիկանության միջեւ

Մայիսի սկզբներին երկու անգամ Երուսաղեմի հայ առաքելական համայնքի եկեղեցականները բռունցքներով բախվեցին իսրայելյան ոստիկանության հետ՝ արգելելով հարկահավաքներին մուտք գործել հայկական վանքին կից Ս. Հովհաննես եկեղեցի՝ այստեղ բնակվող քաղաքացիներից տուրք գանձելու համար:

Ըստ ականատեսների, ոստիկաններն ու հարկահավաքներն իրենց առաքելությունն իրագործելու չորսժամյա անզոր փորձերից հետո ստիպված հեռացել են:

Հայկական վանքի բանբեր Ժորժ Հինտլյանը հայտարարեց, որ հարյուրավոր տարիներից ի վեր թուրքական, ապա բրիտանական եւ վերջապես հորդանանյան իշխանությունների օրոք եկեղեցու կալվածքում բնակվողներն ազատված են տուրքերից: **«Ամոթ է Իսրայելի համար, որ իր սահմանապահ զինվորներին օգտագործում է վանք ներխուժելու համար»**, ավելացրեց նա: Հինտլյանը տեղեկացրեց, որ քաղաքապետությունն ուզում էր տուրք գանձել 80-ամյա չորս հայ ծերունիներից, որոնց վանքում անվճար սենյակ է հատկացված: Սենյակները տրամադրել է Բարեսիրական միությունը, որի շրջանակներում գործում են 200 հոգեւորականներ: Բանբերը նշեց նաեւ, որ վանքի կալվածքից դուրս բնակվող շուրջ 1200 հայեր վճարում են իրենց բաժին ընկնող քաղաքապետական տուրքերը:

Այս միջադեպից երկու օր առաջ անգլիախոս մի անձ սրբապղծեց Երուսաղեմի Ս. Հարություն տաճարը՝ ջարդելով արծաթյա խաչը եւ փորձելով փոխել Աստվածածնի արձանը: Մեղսագործը եւ նրա կինը, որը ծոցում Ավետարան սեղմած հետեւում էր ամուսնու գործողություններին, ձերբակալվեցին:

Հույն ուղղափառ, հայ եւ լատին պատրիարքներն արարողությամբ վերականգնեցին Ս. Հարություն տաճարի խորանի քանդված մասը: Արարողությանը ներկա էին քրիստոնյա համայնքների ներկայացուցիչները: ■

Եւրոպայի Հայրապետական նվիրակի դիմումը Ֆրանսիայի արտաքին գործերի նախարարությանը

Հայաստանում եւ Արցախում տիրող ճգնաժամային իրավիճակի պատճառով Եւրոպայի Հայրապետական պատվիրակ Սրբազանը դիմել է Ֆրանսիայի արտաքին գործերի նախարարությանը՝ հանդիպում խնդրելով: Այս առիթով ներկայացնում ենք Փարիզի Մայր Տաճարի հունիսի 17-ի «Դիվան եկեղեցվո» ստորագրությամբ հաղորդագրությունը, ուր մասնավորապես ասվում է. «Հունիսի 17-ին, ժամը 16-ին Եւրոպայի կաթողիկոսական պատվիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ բարձրաշնորհ Գյուտ արքեպիսկոպոս Նագգաշյանը Փարիզի եւ շրջակայքի Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու կրոնական ընկերակցության արտաքին հարաբերությունների հանձնախմբի անդամ Մեթր Սարգիս Պալյանի ընկերակցությամբ հանդիպեց Ֆրանսիայի արտաքին գործերի նախարարության Եւրոպայի բաժնի պատասխանատուներից պրն. Թուրենի հետ: Սրբազանը վերջինիս ներկայացրեց ամբողջ հայության եւ հատկապես ֆրանսահայ գաղութի վրդովմունքը՝ կապված Արցախում տիրող իրավիճակի հետ, պահանջելով, որ Ֆրանսիան ազդեցիկ միջամտություն ցույց տա արյունահեղությունը դադարեցնելու, Ադրբեջանին դատապարտելու եւ հետագա գործողությունները կանխելու համար:

Սրբազանը տեղեկացրեց նաեւ, որ Մեղրիի, Մարտակերտի եւ Ղարաբաղի այլ բնակավայրերի ուղղությամբ ռազմական տեխնիկայի մեծ կուտակումներ կան:

Պրն. Թուրենը հաղորդեց, որ Ֆրանսիան մտահոգ է Հայաստանի եւ Արցախի կացությամբ եւ Եւրոպական խորհրդի մյուս անդամների ուշադրությունն է հրավիրել այս հարցի վրա: Նա ավելացրեց նաեւ, որ կմիջամտի Հռոմում գումարվող ԵԱՀԽ-ի նախապատրաստական ժողովներին՝ վերաբերմունք արտահայտելու կատարվող իրադարձությունների նկատմամբ: ■

Վարազդատ թագավորի անվան քոլեջը հայտարարում է

1992-93 ուսումնական տարվա ընդունելություն

Սիրելի պատանիներ եւ աղջիկներ:

Եթե մինչեւ օրս դուք հապաղել եւ չեք դիմել որեւէ բուհի ընդունելության մրցույթին մասնակցելու եւ եթե դրա պատճառն այն է, որ դուք այսօր ամենակարեւորը համարել եք հայրենիքի պաշտպանությունը, մի ընկճվեք. Վարազդատ թագավորի անվան քոլեջն այս տարի առաջին անգամ իր դռներն է բացում բոլոր շնորհալիների առջեւ: Բայց, նախքան ուրեմն ընդունելը, խնդրում ենք խորհրդակցել ծնողների հետ եւ նրանց կարծիքը հաշվի առնելով միայն դիմումներով ներկայանալ քոլեջ:

Փաստաթղթերն ընդունվում են մինչեւ օգոստոսի 8-ը, ժամը 16:00:

Դիմումին կից ներկայացնել.

ա. միջնակարգ կրթության մասին վկայական,

բ. 6 լուսանկար (3x4 չափի),

գ. Բժշկական տեղեկանք (ձեւ թիվ 086),

դ. փաստաթղթերի ընդունման, ձեւակերպման եւ քննություններին մասնակցելու վճարը 330 ռուբլի է,

ե. անձնագիրն ու զինգրքույկը ներկայացնել անձամբ:

Մեր քոլեջի դասընթացը ընդհանուր հանրակրթական առարկաների հետ միասին ներառում է՝

– ռազմակիրառական մարմնակրթություն՝ հայկական եւ արեւելյան ինքնապաշտպանական մարտարվեստի ընդգրկումով,

– ռազմագիտություն, որի շրջանակներում դուք կսովորեք վարել ամենատարբեր տեխնիկական միջոցներ, կտիրապետեք զենքի տարբեր տեսակների, կյուրացնեք ռադիոգործը,

– մեր քոլեջի շրջանավարտը պիտի լինի ոչ միայն հմուտ մասնագետ, այլեւ բազմակողմանի զարգացած ու բարեկիրթ մարդ, ուստի քոլեջում նախատեսված է ուսուցանել նաեւ հայոց պետականության եւ կրոնի պատմություն, իրավագիտության եւ տնտեսագիտության հիմունքներ, արվեստի պատմություն, լեզուներ, վարվեցողության կանոններ եւ այլն:

Դուք մեր քոլեջը կավարտեք ոչ միայն յուրացրած ընտրած մասնագիտության (ռազմակիրառական մարմնակրթություն) բոլոր գաղտնիքները, այլեւ որպես հմուտ մանկավարժներ:

Ուսման տեւողությունը 2 տարի է, սովորողները կստանան կրթաթոշակ:

Վարազդատ թագավորի անվան քոլեջ կարող են ընդունվել մինչեւ 30 տարեկան միջնակարգ կրթություն ունեցող այն պատանիներն ու աղջիկները, ովքեր հաջողությամբ կհանձնեն հետեւյալ քննությունները.

1. Հայոց լեզու (թելադրություն):
2. Ընդհանուր ֆիզիկական պատրաստություն:
3. Հատուկ բժշկական քննություն:

Ընդունելության քննություններից դրական գնահատականներ ստանալու դեպքում արտամրցութային կարգով կարող են քոլեջ ընդունվել.

ա. պաշտպանության եւ ներքին գործերի նախարարությունների ԱԱԿ-ի միջնորդություն ունեցողները,

բ. զինվորական ծառայությունից զորացրվածները,

գ. ծնողական խնամքից զրկված որբերեխաները,

դ. Արցախի եւ ՀՀ սահմանների պաշտպանությանը մասնակցած ազատամարտիկները:

Ընդունելության քննությունները կանցկացվեն օգոստոսի 10-ից 25-ը:

Քոլեջի հասցեն է Երեւան, 375052, Ծարավ աղբյուրի փողոց 55 գ (Նախկին ֆիզիկական կուլտուրայի տեխնիկումի շենքում):

Քոլեջ կարելի է հասնել թիվ 17 եւ 62 ավտոբուսներով, թիվ 17 տրոլեյբուսով, թիվ 20 եւ 16 երթուղային տաքսիներով (Ավանի ավտոտնակների խանութի մոտ):

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել 61-42-00, 62-16-10 հեռախոսահամարներով:

Սիրելի պատանիներ ու աղջիկներ, բաց մի՛ թողեք Վարազդատ թագավորի անվան քոլեջի առաջին շրջանավարտներ լինելու երջանիկ առիթը:

ԸՆԴՈՒՆՈՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

digitised by A.R.A.R.@

Քաղաքական դիտորդի անկյուն

«Չի կարող լինել ավելի վատ բռնակալ, քան ժողովրդի կողմից ընտրվածը»

Թուրքիայի նախագահական կյանքի ուրույն կողմեր. խոսում են «մերժվածները»

ՅԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Նախագահ Թուրգութ Օզալի տապալման հարցը Թուրքիայում նորից օրակարգ մտավ: Այն մեծ տեղ է զբաղեցնում մամուլի էջերում, երկրով մեկ անցկացվում են սոցիոլոգիական ուսումնասիրություններ եւ, վերջապես, քաղաքական հասարակայնությունը մասնակից է դառնում սահմանադրության փոփոխության վերաբերյալ քննարկումներին:

Ինչպես հայտնի է, գործող սահմանադրության համաձայն հանրապետության նախագահին ընտրում է Թուրքիայի Ազգային մեծ ժողովի կողմից: 1989 թ. վերջերին լրացավ Քենան Էվրենի լիազորությունների ժամկետը, այդ նույն եղանակով նախագահ ընտրվեց Թուրգութ Օզալը: Անցած ժամանակահատվածում գործադիր իշխանությունների գործերին անընդմեջ միջամտելու, քաղաքական կարեւորագույն հարցերում հաճախ որոշումներ կայացնելու, որպես նախագահ սահմանադրությամբ նախատեսվող լիազորությունները մեծապես գերազանցելու եւ չարաշահումներ թույլ տալու, քաղաքական հասարակության համար միանգամայն խորթ արատների դիմելու համար, ինչպես օրինակ կարճ տարբերով զորաեւ անցկացնելն էր, Օզալը Թուրքիայում ենթարկվում էր խիստ քննադատության, միաժամանակ հեգնանքի համար մամուլին առատ նյութ էր մատակարարում:

Օզալի չհավասարակշռված վերջին քայլը Ստամբուլում գումարված Սեւծովյան երկրների տնտեսական համագործակցության խորհրդաժողովի բացման նախօրյակին խոռվելն ու քաղաքից հեռանալն էր: Մինչդեռ, նախնական պայմանավորվածության համաձայն, Օզալը երկկողմանի հանդիպումներ էր ունենալու համագործակցության մասնակից երկրների պատվիրակությունների ղեկավարների հետ: Օզալի մեկնելը Ստամբուլից Թուրքիայում գնահատվեց որպես սկանդալ, եւ դրանով էլ, փաստորեն, նրան պաշտոնանկ անելու հարցը վերստին օրակարգ մտավ:

Ի դեպ, Սուլեյման Դեմիրելը դեռ 1991 թ. հոկտեմբերի 20-ի ընտրություններից առաջ էր այդ մասին խոսում: Սակայն իշխանության գլուխ գալով, Օզալին տապալելու մտադրությունից հրաժարվեց, պատճառաբանելով, որ դա բացասաբար կանդրադառնա երկրի քաղաքական իրավիճակի վրա: Ժամանակը ցույց կտա, թե Դեմիրելն ինչքանով է լուրջ իր մտադրության մեջ: Ի վերջո, նրա համար, որպես վարչապետի, ավելի հարմար նախագահ, քան ժողովրդականությունը զգալիորեն կորցրած Օզալը, չի կարելի պատկերացնել: Բացի այդ, Թուրքիայում գործում է խորհրդարանական համակարգ: Սահմանադրության մեջ փոփոխություն մտցնելու միջոցով Օզալին տապալելն ինքնին նշանակում է հրաժարվել այդ համակարգից եւ անցնել կառավարման նախագահական համակարգի, մի հանգամանք, որ Թուրքիայում ժողովրդավարության տեսանկյունից խիստ վտանգավոր է համարվում: Այդ առթիվ ահա ինչ է գրում Մյումթազ Սոյսալը «Հյուրրիյեթ»-ի հուլիսի 1-ի համարում. *«Ուղղակիորեն ժողովրդի կողմից ընտրված նախագահը, ինչ խոսք, հանդես կգա նորանոր հավակնություններով, պատճառաբանելով, թե ինքը ժողովրդի ընտրյալն է, կարհամարհի ինչպես վարչապետին ու նախարարների խորհուրդը, այնպես էլ խորհրդարանը: Մի մոռացեք, որ չի կարող լինել ավելի սարսափելի բռնակալ, քան ժողովրդի կողմից ընտրվածն է»:*

Մեջբերում կատարելով Սոյսալից, մենք Օզալի տապալման հանգամանքներին մանրամասնորեն անդրադառնալու նպատակ չենք հետապնդում: Պարզապես նկատի ունենալով, որ Հայաստանում գործում է կառավարման նախագահական համակարգը, ցանկացանք կանգ առնել ուղղակիորեն ժողովրդի կողմից ընտրված նախագահի վերաբերյալ հեղինակի մտավախություններին վրա:

Իսկ հիմա ձեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում «Հյուրրիյեթ»-ի թղթակից Ռաուֆ Թամերի ռեպլիկները, որոնց համար նյութ են ծառայել նախագահի թեկնածուներին հայտնաբերելու վերաբերյալ անցկացված սոցիալական ուսումնասիրությունները: Հանդես գալով հուլիսի 1-ին «Հյուրրիյեթ»-ի էջերում, Թամերը գտնում է, թե Օզալին, միեւնույն է, չեն տապալի, այնուհետեւ շարունակում է. *«Ինչո՞ւ չեն տապալի, որովհետեւ նորանոր խնդիրներ կառաջանան: Հենց որ նախագահի աթոռն ազատվի, կգոյանան նորանոր դաշինքներ, որոնք էլ իրենց հետ կբերեն բոլորովին նոր բնույթի ընդվզումներ: Բնական է, այս ամենը բացասական ազդեցություն կունենա կառավարության մաս կազմող կուսակցությունների հետագա գործունեության վրա: Ո՞վ է խելքը թողել, որ արկածախնդրության մեջ նետվի: Կարծում եմ, կոալիցիայի մաս կազմող կուսակցությունների համար նախընտրելի է Օզալի հետ գզվռտոցը շարունակելը, քան արկածների մեջ մտնել:*

Դուք ինձ կարող եք առարկել, թե հրապարակավ բազմիցս հայտարարվել է Օզալի տապալման մասին: Ոչինչ, ուշադրություն մի դարձրեք, երբեմն տապալման մասին հայտարարությունները ավելի շատ քաղաքական միավորներ են բերում, քան տապալելը: Բացի այդ, նման ծանրություն ունեցողները դեռ այն ժամանակ իշխանություն չէին, հիմա կառավարություն են կազմել, հետեւաբար պարտավոր են լինել իրատես եւ ողջամիտ: Այլ կերպ ասած, Դեմիրելի տեսանկյունից Օզալն իր բոլոր թերություններով հանդերձ նախընտրելի է: Թող ոչ ոք հույսեր չփայփայի, Օզալին ոչ մի դեպքում չեն տապալի: Տեսեք, ես չեմ ասում չեն կարող, պարզապես դա չեն անի: Այսքան աղմուկ-աղաղակի մեջ ո՞ւր է հասնելու գործը... այնտեղ, որ Օզալն ինքը հրաժարական տա: Հարց է ծագում. բայց կտա՞: Ինձ թվում է՝ այո, տիկին տա, բայց հարմար պահի, ճնշված հրավունքները ոտնահարվածի տեսք ընդունելով»:

Թամերի երկրորդ հոդվածը լույս է տեսել նույն թերթի հուլիսի 7-ի համարում, ուր նա գրում է. *«Սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունների արդյունքներով, նախագահի ընտրության հարցում բնակչության 21,5 տոկոսը նախապատվությունը տալիս է Էջեվիթին, 21,1 տոկոսը՝ Օզալին, 21,5 տոկոսը՝ Դեմիրելին, 15,9-ը՝ Ինյոնյուին, իսկ Ջինդորուքին՝ 12,4-ը: Թեեւ Էջեվիթն առջեւից է ընթանում, սակայն ուշադրություն մի դարձրեք, մի կողմ թողեք նրան: Անշուշտ, մենք հարգանքով ենք վերաբերվում նրա ազնվությանը, քաղաքական ասպարեզում ցուցաբերած պարկեշտությանը եւ չենք էլ կասկածում, որ նախագահը կշարաշահի լիազորությունները: Բայց միեւնույն է, Էջեվիթից նախագահ դուրս չի գա, որովհետեւ նա միջնակարգ կրթություն ունի, համալսարան չի ավարտել, թեեւ դա որպես թերություն ներկայացնելու որեւէ միտում չունենք, բայց օրենք գոյություն ունի, սահմանադրություն՝ նույնպես:*

Հիմա անդրադառնանք համալսարանական դիպլոմ ունեցող թեկնածուներին: Բնակչության 21,1 տոկոսը նախապատվությունը տալիս է Օզալին: Այլ կերպ ասած, ժողովուրդը 78,9 տոկոսով չի ցանկանում, որ Օզալը զբաղեցնի նախագահի պաշտոնը: Ինչ վերաբերում է Դեմիրելին, նրան որպես նախագահ չեն ցանկանում բնակչության 84,1 տոկոսը: Տարօրինակ է չէ՞, մեր ժողովուրդն ավելի շատ մերժում է, քան ընդունում: Դա է նրա միտումը: Քաղաքական ցանկացած առաջնորդ երկրում մերժվում է բնակչության առնվազն 80 տոկոսի կողմից, ինչո՞ւ: Նույնիսկ խորհրդարանական ընտրություններում ամենահաջող կուսակցությունն անգամ, որ իշխանության գլուխ է գալիս, հավաքում է ընդամենը ընտրողների ձայների 30 տոկոսը, այսինքն՝ 70 տոկոսի կողմից նորից մերժվում է:

Սա կեցվածք չէ, կարծում եմ, ժամանակն է, որ ժողովրդական զանգվածները քվեատուփերին մոտենան դրական զգացմունքներով: Իսկ մենք ի՞նչ ենք անում, ընտրում ենք նրան, ով հավաքում է բացասական ձայների նվազագույն քանակը: Այսպիսով, ազգային կամքը երկրում արտահայտվում է բացասական ձայների միջոցով եւ դա ազգային կամքի արտահայտման ամենաբնորոշ ձեւն է դառնում»: ■

Նախագահի հեռուստահեռուստաելույթը. կծիկը քանդվում է

«Մարուխյանը բարեկամանալ է ուզում Թուրքիայի հետ»

Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հայտնի հեռուստաելույթը քննության առարկա դարձավ միջազգային մամուլում եւ լրատվական այլ միջոցներում: Ստորեւ մի քանի արձագանք:

◆ «Ցյուրրիյեթ»-ի հուլիսի 2-ի համարում Տիգրան Նազարյանի ստորագրությամբ, որը ներկայացվում է իբրեւ Երեւանում «Ցյուրրիյեթ»-ի թղթակից, հրապարակվել է ծավալուն լրատվություն, ուր ասվում է, թե *«հայկական դաշնակ կուսակցության առաջնորդ Հրայր (թուրքերենում գրված է Ճիրայր) Մարուխյանը, հենգանդվելով պետության նախագահ Տեր-Պետրոսյանի՝ երկրից հեռանալու հրամանին, մեկնեց Հունաստան»:*

Մարուխյանը «Ցյուրրիյեթ»-ին տված իր հայտարարության մեջ ասել է, թե *«դարձյալ վերադառնալու է Երեւան, եւ իշխանության գլուխ անցնելու դեպքում իրենք Թուրքիայի հետ լավ հարաբերություններ են հաստատելու»:* Երեւանից ոմն Տիգրան Նազարյանի ուղարկած թղթակցության հետ տպագրվել էր նաեւ Մարուխյանի լուսանկարը հետեւյալ մակագրությամբ. *«Դաշնակցություն կուսակցության առաջնորդը՝ Հրայր Մարուխյանը, ժողովրդի ազգայնամոլական զգացումները շահագործելով նրան իր հարեւան երկրների հետ պատերազմի մղելու պատճառաբանությամբ վռնդվեց Հայաստանի նախագահ Տեր-Պետրոսյանի կողմից եւ մեկնեց Աթենք»:*

Մարուխյանը, որ իբր վայելում է Աթենքի աջակցությունը, նախքան Երեւանից մեկնելը պատասխանել է «Ցյուրրիյեթ»-ի հետեւյալ հարցերին.

«– Ինչ է ձեր պատասխանը Տեր-Պետրոսյանի այն մեղադրանքներին, թե դուք աշխատակցել եք ՊԱԿ-ի հետ:

– Չկա որեւէ փաստաթուղթ, որ ապացուցի, թե ՊԱԿ-ի հետ որեւէ հարաբերություն եմ ունեցել: Եթե նույնիսկ Տեր-Պետրոսյանն ունի որոշ վավերաթղթեր, ապա դրանք բոլորը կեղծ են: Անցնկարծ ժամանակամիջոցում այս դեպքերը միշտ բացահայտված գրավոր կերպով եւ եթե անհրաժեշտ լինի, Տեր-Պետրոսյանի հետ դատարաններ միշտ ընկնենք:

– Հիմա դուք գնում եք Հայաստանից: Ձեր այս մեկնումը Տեր-Պետրոսյանի «վերջնագրի» հետ կապ ունի՞:

– Տեր-Պետրոսյանի ամբաստանությունները, ինձ որպես ոչ ցանկալի անձնավորություն հայտարարելը եւ այլն ինձ հիշեցնում է 1930-ական թվականները: Հոգ չէ, ժամանակին ամեն բան իր տեղը կընկնի:

– Դուք արտասահմանյան քաղաքացի եք: Հայաստան մշտական բնակության տեղափոխվել չե՞ք ցանկանում:

– Ես մի տուն եմ գնել: Հուսով եմ, կարճ ժամանակից մշտական կբնակվեմ Երեւանում:

– Ենթադրենք, թե մոտ ապագայում վերադարձաք Հայաստան եւ դաշնակցական կուսակցությունն էլ իշխանության գլուխ անցավ: Ինչպիսի՞ն կլինեն Թուրքիայի հետ ձեր հարաբերությունները:

– Թուրքիայի հետ ուզում եմ բարեկամանալ»:

◆ Մի քանի օր առաջ Աթենքի «Ժողովրդային շարժում» մամուլի գործակալության պատասխանատու պարոն Լեոնիդաս Սարոյանը կապվեց մեր խմբագրության հետ եւ տեղեկացրեց, թե ամերիկյան նշանավոր Associated Press լրատվական գործակալությունը Հայաստանի Հանրապետության Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հեռուստաելույթն այնպես է մեկնաբանել, իբր թե նախագահն ասել է, թե *«Հունաստանը, Հրայր Մարուխյանի միջոցով Հայաստանի ներքին գործերին խառնվելով, խառնաշփոթություն է ուզում առաջացնել»:*

Մենք Սարոյանին տեղեկացրինք, որ Տեր-Պետրոսյանն իր ելույթում Հունաստանի անունը նշել է, ելնելով Մարուխյանի հունահպատակ լինելուց, իսկ Աթենքինը՝ ՀՅԴ-ի Կենտրոնական բյուրոն պարզապես այնտեղ է գտնվում: Հունաստանի մեր պաշտոնակիցը հուսաց, որ Associated Press-ի նման լրատվությունը դարձյալ դաշնակցական ծածկադրության հետեւանք է, որն, ըստ մեզ, «մեղք սրտանելու փոխարեն վերմակն է այրում»:

◆ Եւրոպայում գործող «Ազատություն» ռադիոկայանի աշխատակից տիկին Ալիս Մարուխյանը (Մարուխյանի հարազատ քույրը) վերջերս իր պատրաստած մի ռադիոհաղորդման մեջ ասել էր, թե *«հանրապետության նախագահը, հունիսի 29-ին մեկուկեսժամյա իր հեռուստաելույթում արտահայտվելով ՀՅԴ-ի բյուրոյի ներկայացուցիչ Հրայր Մարուխյանի մասին, ցանկացել է հասկացնել, թե ՀՅԴ-ի ներկայացուցչի իրականում Հունաստանի պետության կամ կառավարության կամքին հետեւելով է, որ խառնվում է Հայաստանի ներքին գործերին ու վտանգի է ենթարկում երկրի խաղաղությունը»:*

Մեր կարծիքով, Հանրապետության նախագահից վրեժխնդիր լինելու, իրեն ուղղված մեղադրանքները այլոց վրա եւս տարածելու եւ Հայաստան-Հունաստան հարաբերությունները մթագնելու նպատակով տիկ. Մարուխյանը դիմել է տրն. Մարուխյանին Հունաստանի հետ «շփոթելու» մեթոդին:

Հայաստանի ներկայիս աշխարհաքաղաքական դիրքը Հունաստանի հետ կոնֆլիկտի հիմք չի տալիս, եւ նման ենթադրությունները այլ կերպ չեն կարող որակվել, քան անպատասխանատու, անմակարդակ ու վտանգավոր քայլեր:

Ռ. Հ. Ա.

Վահե Օշականը հերքում եւ իր բաղձանքներն է պարզում

ՀՅԴ Լոս Անջելեսի պաշտոնաթերթ «Ասպարեզ»-ն իր հուլիսի 8-ի համարում հրապարակել է նամակ հասցեագրված նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին: Նամակագիրն է սփյուռքահայ հայտնի գրականագետ, մտավորական Վահե Օշականը, որին Լեւոն Տեր-Պետրոսյանն իր հունիսի 29-ի հայտնի հեռուստաելույթում դասել էր դաշնակցությունից վերջին շրջանում վտարվածների շարքում:

Հարգալից եւ զուսպ ոճով գրած իր նամակում Վ. Օշականը հայտնում է, թե ինքը չի վտարվել դաշնակցության շարքերից եւ մնում է **«հաւասարիմ զինուորը անոր քաղաքական ու ազգային իդէալին»**: Այնուհետեւ, խնդրելով արտոնել իրեն, որ **«պարզ հերքումի մը սահմանէն քիչ մը դուրս ելլէ այս նամակը»**, Վ. Օշականը նշում է, որ վերջերս գրած իր այն հոդվածները, որոնք քննադատություններ են պարունակում դաշնակցության հասցեին, **«երբեք կասկածի տակ չեն դներ դաշնակցական ղեկավարութեան ուղղամտութիւնը»**, եւ եթե անցյալում եւս իր համոզումները **«երբեմն տարախոհ եղած են կուսակցութեան գծին նկատմամբ»**, իր մտավորականի իրավունքն է նկատել եւ արտահայտել դրանք: **«Ոչ մէկ ատեն զրաքննութիւն գործադրուած է վրաս»**, պնդում է նա, ավելացնելով, որ **«այս ճգնումը կ՚ընեմ որ գիտնամ, թէ կուսակցութիւնը իր մամուլին մէջ յաճախ ընթացք կուտայ տարամէտ կարծիքներու բաղդատումին»**, եւ դա չի նշանակում **«ոչ պառակտում, ոչ ալ ըմբոստութիւն»**:

Նամակագիրը միաժամանակ գնահատական տալով սփյուռքում ՀՅԴ-ի **«իմաստին ու կատարած դերին»**, սեփականն ընդհանրացնելով եւ տարածելով **«սփիւռքեան սերունդների»** վրա, պնդում է, որ դրանք **«դաշնակցութեան մէջ գտած են հայութեան հեռաւոր, արգիլեալ հայրենիքին ու վաւերական հայկական ինքնութեան մէկ որոշ խորհրդանշանը»**:

Վերջում Վ. Օշականը բաղձանք է հայտնում, որ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանն իր **«նախագահի բարձր հանգամանքը վեր ու անեղծ»** պահեր **«հասուն ծական կիրքերէն եւ պայքարներէն, որոնք կը ցնցեն մեր ազգը»**, որպեսզի նախագահի **«բարոյական եւ իմացական հեղինակութեան շնորհիւ անոնք, որ մրրկաւ էին զատուած, վերստին եղբայրանան»**, որպեսզի ի գործ դրվի **«հայութեան դարաւոր եւ անսահման կարօտը խաղաղութեան, միութեան, երջանկութեան եւ մեծութեան»**: ■

digitised by A.R.A.R.@

Քաղաքականագիտական խոհեր

Կարդինալ Ռիշելյե կամ երկու սկզբունքների մասին

Զուգահեռներ արդեն կայացած պետության եւ առաջին քայլերն անող պետականության միջեւ

17-րդ դարը եւրոպայում ազգային պետությունների ձեւավորման գործընթացի սկիզբն էր: 20-րդ դարի վերջին այն իր տրամաբանական ավարտին է մոտենում աշխարհում վերջին կայսրության՝ ԽՍՀՄ-ի փլուզումով եւ ազդեցության ոլորտների նոր վերաբաժանումով: Հայաստանը, փաստորեն, երեք դար ուշացումով քեւակոխում է այդ փուլը: Հարցի էությունը հասկանալու համար անհրաժեշտ է մի փոքր պատմական էքսկուրս կատարել:

ԱՐԱՄ ՅԱՎՐՈՒՄՅԱՆ
Սոցիոլոգ

Հանրահայտ են Հենրիխ 4-րդի հետեւյալ խոսքերը. *«Ես համաձայն եմ, որ երկիրը, ուր բնակչությունը խոսում է իսպաներեն, պետք է մնա Իսպանիայի տիրապետության տակ, իսկ երկիրը, որի բնակչությունը խոսում է գերմաներեն, պետք է պատկանի Գերմանիային: Բայց այն հողերը, որտեղ Ֆրանսիացիներ են ապրում, պետք է պատկանեն ինձ»:*

Դա 1596 թվականն էր: Եվրոպական քաղաքականության մեջ նոր սկզբունքներ էին ձեւավորվում, որոնցից հիմնականները՝ բնական սահմանների եւ քաղաքական ստատուս-քվոյի սկզբունքները գործում են մինչ օրս՝ «ազգերի ինքնորոշման իրավունք» եւ «սահմանների անձեռնմխելիություն» նորմերի տեսքով:

Բնական սահմաններին ձգտելու սկզբունքով են առաջնորդվում նախկին ԽՍՀՄ մի շարք հանրապետություններ, ինչպես նաեւ նրա նախկին դաշնակիցները Եվրոպայում (Չեխոսլովակիա, Հարավսլավիա): Ընդ որում, պետք է նշել, որ բնական սահմաններ հաստատելը կարող է նշանակել ինչպես դրանց ընդլայնում, այնպես էլ՝ նեղացում: Վերջինիս վառ օրինակն է, ի դեպ, Ռուսաստանը:

Ինչեւէ: Այս սկզբունքների ձեւավորման գործում մեծ դեր խաղաց եւ հետագայում նրանց հետեւողական պաշտպանը հանդիսացավ համաշխարհային պատմության ամենահայտնի դեմքերից մեկը՝ կոմս Արման Դյու Պլեսսի դե Ռիշելյեն՝ Լյուդովիկոս 13-րդի առաջին նախարարը: Կարդինալ Ռիշելյեն այն հազվագյուտ քաղաքական գործիչներից էր, որոնց մասին հեսմահու դեռ շարունակվում են վեճերը: Նա այնպիսի խորը հետք է թողել Ֆրանսիայի եւ Եվրոպայի պատմության մեջ, որ դժվար է գտնել որեւէ մեկին, Նապոլեոնից բացի, որին նվիրված լինեն այդքան հետազոտություններ, եւ որը, այնուամենայնիվ, խուսափի լրիվ բացահայտված լինելուց:

1793 թ. դեկտեմբերի 5-ին փարիզցիների մի մեծ ամբոխ ներս է խուժում Սորբոնի եկեղեցի, աղաղակելով մոտենում այն շիրիմին, ուր արդեն 151 տարի խաղաղ հանգչում էր Ռիշելյեի աճյունը, եւ այն լույս աշխարհ հանում: Նրանք կատարում էին Կոնվենտի հրամանը՝ դատապարտված տեսնել բռնակալների հետ: 1866 թ. դեկտեմբերի 5-ին Նապոլեոն 3-րդի կարգադրությամբ տեղի է ունենում Ռիշելյեի աճյունի հանդիսավոր հուղարկավորությունը, որին ներկա էր դիվանագիտական կորպուսը:

1968 թ. մայիս: Ուսանողները նորից ներխուժում են Սորբոնի եկեղեցի:

1971 թ.: Հինգերորդ հանրապետության մշակույթի նախարար Ժակ Դյուամելը ղեկավարում է Ռիշելյեի երրորդ հուղարկավորությունը: Ողջ Փարիզը հարգանքի տուրք է մատուցում նրան:

1985 թ. նոյեմբեր: Ֆրանսիայում հանդիսավոր կերպով նշվում է Ռիշելյեի ծննդյան 400-ամյակը եւ նրա կողմից Ֆրանսիական ակադեմիայի հիմնադրման 350-ամյակը:

Ինչպես ասում են, մեկնաբանությունների կարիք չկա: Միանշանակ է մի բան. եւ Ռիշելյեի քննադատները, եւ նրա ջատագովներն ընդհանուր հայտարարի են գալիս, որ Ռիշելյեն կարողացավ համախմբել Ֆրանսիացիներին մի ընդհանուր գաղափարի՝ ազգային պետություն ստեղծելու ձգտման շուրջ:

Հենրիխ 4-րդի մահից հետո Ֆրանսիան ընկղմվեց քաղաքացիական երկպառակությունների մեջ: Խախտված էր ֆինանսա-տնտեսական համակարգը, տոհմական արիստոկրատիան իր կենտրոնախույս քաղաքականությամբ թուլացնում էր առանց այդ էլ թույլ կենտրոնական իշխանությունը, ժողովուրդը չքավորության մեջ էր, երկիրը շրջապատված էր արտաքին թշնամիներով, հարկավոր էր մեկը, որ կարողանար միավորել երկիրը, ուրվագծել նրա զարգացման ուղիները, մշակել նրա քաղաքականությունը: Ի դեմս 38-ամյա կարդինալ Արման Դյու Պլեսսի դե Ռիշելյեի, որը շարունակեց եւ խորացրեց Հենրիխ 4-րդի քաղաքականությունը, Ֆրանսիան ունեցավ իրեն այնքան անհրաժեշտ քաղաքական գործիչը: Ռիշելյեին քննադատել եւ քննադատում են նրա ներքին քաղաքականության համար: Իրոք, այն 18 տարիների ընթացքում, որ Ռիշելյեն փաստորեն միանձնյա կառավարեց երկիրը, արյան մեջ խորտակեց ընդդիմադիր ուժերի ամեն մի ելույթ՝ ուղղված կենտրոնական իշխանությունների: Գլխատվում էին նույնիսկ ամենահին տոհմիկ ընտանիքների ներկայացուցիչները: Բանակի օգնությամբ ճնշվեց բողոքականների վերջին հենարանը Ֆրանսիայում՝ Լա-Ռոշել ամրոցը: Բայց այդ բոլոր գործողությունները, ինչպես կարդինալն է նշում իր հուշերում, անհրաժեշտ էին, քանի որ միայն ուժեղ ու պաշտպանության պատրաստ Ֆրանսիան կարող էր դիմագրավել արտաքին թշնամիներին: Երկիրն ուներ ազգային նպատակներ եւ, ըստ Ռիշելյեի, այդ ազգային նպատակները թելադրում էին հենց այդպիսի ներքին քաղաքականություն:

Իհարկե, դա «մեր օրերի երգը» չէ: Նույն Իսրայելի օրինակը ցույց է տալիս, որ ժողովրդավարական երկիրը մեծ հաջողությամբ կարող է դիմագրավել ավտորիտար կամ կիսաավտորիտար երկրներին: Պարզ է, հարցն այստեղ ոչ թե միջոցներին, այլ նպատակներին է վերաբերում:

Ռիշելյեն հասկանում էր, որ պետք է գործել ոչ միայն զենքի ուժով, այլեւ քարոզչությամբ: Նրա օրոք Ֆրանսիայում սկսեց տպագրվել առաջին թերթը, որը ողջ Եվրոպային պարզաբանում էր նախարարի գործելակերպը: Թերթի համարներից մեկում առաջադրվեցին եւ հիմնավորվեցին Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականության այն երկու սկզբունքները, որոնց մասին արդեն խոսվեց: Ռիշելյեի մտերիմ հրապարակախոս Ֆանտեռո-Լեֆեւրը մի շարք նյութեր գտեղեց, որոնց իմաստը հետեւյալն էր. *«Քանի որ տեղի է ունենում Եվրոպայի տարածքների վերաբաժանում ըստ առաջին սկզբունքի, եւ քանի որ Ֆրանսիան ունի բոլոր իրավաբանական, պատմական եւ բարոյական իրավունքները՝ տիրելու Լոթարինգյան կոմսությանը, որը բնակեցված է Ֆրանսիացիներով, ապա Եվրոպայում խաղաղություն չի հաստատվի այնքան ժամանակ, մինչեւ դա չիրականանա: Թող Եվրոպան զգուշանա ոչ Ֆրանսիայից, որը գործում է օրենքի եւ տրամաբանության սահմաններում, այլ այն պետությունից, որը զավթել է Ֆրանսիային պատկանող տարածքները եւ փորձում է կուլ տալ մնացած տերությունները՝ վտանգելով Արեւմուտքի գոյությունն ընդհանրապես»:* Խոսքն այստեղ Հաբսբուրգյան կայսրության մասին էր:

Ռիշելյեի քաղաքական կտակում կան հետեւյալ տողերը. *«Իշխանության գլխավոր նպատակն այն էր, որ վերադարձնեմ Գալլիային բնության կողմից նրա համար կերտված սահմանները»:* Այս նպատակի իրագործման համար Ռիշելյեից պահանջվեց 18 տարի: Երկարատեւ պատերազմի ու դիվանագիտական պայքարի ու բազմաքանույթ քայլերի արդյունքում նրա բնական սահմանների եւ ստատուս-քվոյի գաղափարներն իրենց մարմնավորումն ստացան: Եվրոպայում հաստատվեց ստատուս-քվոն, իսկ Ֆրանսիան ձեռք՛ բերեց իր բնական սահմանները, որոնք համարյա անփոփոխ են մինչեւ մեր օրերը: Բնական սահմանների եւ ազգային պետության գաղափարները հետագայում հիմք ծառայեցին Գարիբալդիի եւ Բիսմարկի գործունեության համար:

Ռիշելյեի ուսուցիչ, դիվանագիտության եւ քաղաքագիտության հայր Նիկոլո Մաքիավելլին մի առիթով գրել է, որ քաղաքականությունը հնարավորությունների գիտություն է: Բայց հնարավորություններն ստեղծվում են: Դա հայտնի ճշմարտություն է:

Պարզ է, որ Հայաստանի այժմյան հնարավորությունները թույլ չեն տալիս նրան մանեւրել, քանի որ եւ տնտեսությունը, եւ քաղաքական կառուցվածքները, եւ բարոյականությունը Հայաստանում խորը ճգնաժամ են ապրում, եւ փոխզիջման միտումը գալիս է ոչ թե նրանից, որ մենք գերադասում ենք միջազգային իրավունքով վավերացված սահմանների անձեռնմխելիությունը, այլ նրանից, որ մենք ի վիճակի չենք իրագործել նույն միջազգային իրավունքով վավերացված ազգային ինքնորոշման իրավունքը, քանզի ինչ-որ բան պաշտպանելու համար ուժ է հարկավոր եւ հաստատակամություն: Իսկ ներկա պայմաններում Հայաստանը ոչ ուժ ունի, ոչ հաստատակամություն: Դա բացատրվում է նրանով, որ Հայաստանում բացակայում է ազգային ծրագիրը, կամ էլ առկա է, սակայն գերակշռող չէ այսօրվա քաղաքական մթնոլորտում:

Ինչո՞վ է հատկանշական կարդինալ Ռիշելյեի օրինակը: Գալով իշխանության՝ նա ուներ ձեւավորված ծրագիր, բաժանված փուլերի, եւ ամեն մի փուլ ենթադրում էր որոշակի գործողություն՝ ուղղված որոշակի նպատակի իրագործմանը: Այսինքն, քաջածանոթ լինելով Մաքիավելլիի սկզբունքներին եւ լինելով իրապաշտ, նա լավ էր պատկերացնում, որ առանց համապատասխան հիմքի խոսք չի կարող գնալ ազգային պետություն ստեղծելու մասին: Ռիշելյեն սկսեց ներքին քաղաքական համակարգի նորացումից: Պետության քաղաքական կառուցվածքը պետության կմախքն է: Թույլ լինելու դեպքում, այն էլ պատմական անցման ժամանակաշրջանում, պետությունը դատապարտված է կամ շուտ տալու իր գոյությունը, կամ էլ հեռանալու պատմական թատերաբեմից: Այդպիսի օրինակները շատ են, հարկ չկա դրանք թվարկել: Ցավոք, մենք էլ ունենք այդ պատմական փորձը եւ, ցավոք, այդ պատմական փորձը, ըստ երեւույթին, մեզ ոչ մի բան չի սովորեցրել: Միանգամայն պարզ է, որ այն քաղաքական կառուցվածքը, որն այժմ գոյություն ունի Հայաստանում, արդյունավետ չէ: Նախագահի իշխանությունը, ինչպես արդեն առիթ է եղել նշելու *«Առյագայի վերլուծության հարցեր»* հոդվածում, ամբողջովին նստած է հին հիմքի վրա, որ մենք ժառանգել ենք նախորդ վարչակարգից: Եթե նախկինում այդ կառուցվածքը լավ թե վատ կատարում էր իր առջեւ դրված խնդիրները եւ, ի դեպ, համալրված էր գործից շատ թե քիչ հասկացող մարդկանցով, ապա այժմ ժամանակները փոխվել են, համակարգը հնացել է, իսկ մարդիկ էլ, որ այժմ համալրում են այն, զուրկ են մասնագիտական տարրական գիտելիքներից:

Երկրորդ քայլը, որ արեց Ռիշելյեն, տնտեսական համակարգի բարելավումն էր: *«Վաղուց արդեն ընդունված է, գրում էր նա, որ Ֆինանսները պետության նյարդերն են: Եվ իրոք դա այն հենակետն է, որը, ըստ Արքիմեդի, թույլ է տալիս շուռ տալ աշխարհը: Կարիքավոր պետությունը ոչ մի բանի ընդունակ չէ, քանի որ կարիքն արհամարհանք է հարուցում, եւ պետությունը կանգնում է թշնամիների հարձակման վտանգի առջեւ»:* Ռիշելյեի օրոք Ֆրանսիան ներմուծող երկրից դարձավ արտահանող երկիր, արդյունավետ աշխատեց նրա Ֆինանսահարկային քաղաքականությունը, պետական բյուջեի դեՖիցիտը իջավ մինիմումի:

Քաղաքական ու տնտեսական գործառնվող կառուցվածքներ ստեղծելուն զուգահեռ կոմս Ռիշելյեն եւ նրա օգնականները զբաղվում էին երկու կարեւորագույն հարցով եւս. եկեղեցու օգնությամբ տարվում էր որոշակի գաղափարախոսական աշխատանք, որի նպատակն էր համախմբել ժողովրդին իշխանությունների շուրջ, պարզ ու մատչելի ձեւով նրան բացատրելով տարվող քաղաքականության իմաստը, եւ ավելյցարական վարձկանների կողքին ստեղծվում էին կանոնավոր Ֆրանսիական բանակի հիմքերը:

Ռիշելյեն փայլուն կերպով դրսեւորեց իրեն նաեւ արտաքին քաղաքականության ասպարեզում: Գիտակցելով այն նպատակները, որոնք ժամանակը դնում էր Ֆրանսիական ազգի առջեւ, անելով ամեն ինչ, որպեսզի այդ ազգը մասնատված չլինի ներքինից, Ռիշելյեն կարողացավ նաեւ համապատասխան արտաքին պայմաններ ստեղծել դրված նպատակներն իրականացնելու համար: Թեեւ Ֆրանսիայի աշխարհաքաղաքական դիրքն այն ժամանակ ամենեւին էլ բարենպաստ չէր, երկրի հարեւաններն էին իսպանական ու ավստրիական հաբսբուրգները, որոնք Ֆրանսիայի վաղեմի թշնամիներն էին, եւ Անգլիան, որն ավանդաբար դեմ էր նրա ուժեղացմանը, կարդինալ-նախարարը, լինելով անձնապես կաթոլիկ հավատի տեր մարդ, դաշնակցական հարաբերությունների մեջ մտավ գերմանական բողոքականների ու շվեդների հետ եւ նրանց օգնությամբ շահեց պատերազմը:

Միգուցե եթե չլիներ կոմս Արման Դյու Պլեսսի դե Ռիշելյեն, Ֆրանսիան էլ այսօր չէր լինի այն Ֆրանսիան, որը մենք գիտենք: Քանի որ ինչպես անհատի կյանքում, ազգի կյանքում էլ լինում են պատմական պահեր, որ չի կարելի բաց թողնել: Եւ Ռիշելյեն զգաց այդ պահը ու կարողացավ նախապատրաստվել դրան:

Այսպիսով, պատմությունը մեզ դասեր է տալիս: Ուրիշ հարց է, պատրա՞ստ ենք մենք ընկալելու այդ դասերը, թե ոչ: Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ոչ: Առայժմ ոչ: Ինչպես ասում են, տխուր է, բայց փաստ է: Այս երկու-երեք տարում Հայաստանը չի նախապատրաստվել դրան ոչ տնտեսապես, ոչ քաղաքականապես, ոչ հոգեբանորեն, ոչ էլ դիվանագիտորեն: Այդ է պատճառը, որ ներկա իշխանությունները այդքան մեծ զգուշավորություն են ցուցաբերում Արցախի հարցում: Փաստորեն, ներքին քաղաքականության բերացումները հանգեցրել են արտաքին քաղաքականության անորոշության ու տատանումներին: Իսկ ներքին ու արտաքին դրըպեւմները ծագել են նրանից, որ չկար հստակ մշակված ծրագիր՝ ո՞րն է նպատակը, որո՞նք են այդ նպատակը իրագործելու միջոցները, որո՞նք փուլերը, այսինքն՝ ո՞րն է ռազմավարությունը եւ որը մարտավարությունը, ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին քաղաքականության մեջ:

Կարելի է հետեւություն անել, թե ժամանակը բաց է թողնված, արդեն ոչինչ հնարավոր չէ եւ այլն, եւ այլն: Դժվար է մեծ հավանականությամբ պնդել հակառակը, բայց ելքը, ըստ երեւույթին, այն է, որ ոչ մի դեպքում Արցախը չթողնելով Ադրբեջանի կազմում, պետք է դիվանագիտական ճանապարհով ձգձգել ժամանակն այնքան, մինչեւ որ համապատասխան միջոցառումները ներքին քաղաքական կյանքում տան գոնե նվազագույն դրական արդյունք: Խոսքն, իհարկե, առաջին հերթին արդյունավետ քաղաքական կառուցվածքներ ստեղծելու մասին է: Այստեղ անընդունելի է Իսրայելի տարբերակը, քանի որ խոսակցությունները՝ Հայաստանը նոր Շվեյցարիա կամ Բելգիա, Հոլանդիա, այսինքն՝ եւրոպական տիպի փոքր պետություն դարձնելու մասին բացարձակապես անհիմն են: Ինքնին պարզ է կանոնավոր բանակի ստեղծման անհրաժեշտությունը: Ի դեպ, բոլորին հայտնի է, որ նախկին ԽՍՀՄ բանակում հայերը սպայական միջին ու բարձրագույն անձնակազմի բավականին մեծ տոկոսն են կազմում:

Հարկավոր է կողմնորոշվել տնտեսական քաղաքականության հարցում, քանի որ այժմ գոյություն ունեն մի քանի իրարամերժ տնտեսական ծրագրեր, որոնցից ամենաթույլը, ըստ երեւույթին, ներկա կառավարությանն է, բոլորս մեր կաշվի վրա ենք դա զգում:

Եւ, ի վերջո, անհրաժեշտ է գոնե համեմատաբար առողջ սոցիալական մթնոլորտ: Կաշառակերությունը, անձեռնհասությունը, գինիզմը կառավարական օղակներում զայրացնող չափերի են հասնում: Դրա հետեւանքով ժողովուրդն էլ ակամա բարոյազրկվում է:

Սրանք են այն միջոցառումները, առանց որոնց Հայաստանը դատապարտված է երրորդ կարգի երկիր մնալու, եթե հետեւանքներն ավելի լուրջ չլինեն: ■

Կես ձկները շտացել են

Գորշ կես ձկներն այնքան են շատացել, որ դրանց որսից մեծ շահույթներ ստացող երեք երկրներ ներկայիս Միջազգային կետորսական հանձնախմբից պահանջում են վաղաժամ դադարեցնել դրանց որսն արգելող վեցամյա պայմանաժամը: Հանձնաժողովն անցյալ շաբաթ կայացած իր նիստում տեղի չեկավ, որի հետեւանքով միջազգային համապատասխան պայմանագրի անդամ երկրներից Իսլանդիան դուրս եկավ այդ շրջանակից, մինչ Նորվեգիան որոշեց առաջիկա տարի միակողմանիորեն վերսկսել ձկների որսը ու թերեւս նույնպես հեռանալ հանձնաժողովից:

Իր հերթին, Ճապոնիան թեեւ որոշել է դուրս չգալ, բայց լոբբիստական հետեւողական աշխատանք է կատարում մինչեւ 10 մետր երկարություն ունեցող այդ կաթնասունի որսը վերսկսելու որոշում կայացնելու համար:

Աքսիս Չինաստանն օրհնում է պատրող Բուդդային

Չինաստանի կողմից Տիբեթյան կրոնի դեմ հալածանքները միշտ էլ եղել են սիստեմատիկ ու վայրագ, սակայն այժմ հանկարծակի հանդուրժողականության մթնոլորտ է տիրում Հիմալայներում, որտեղ պատրող տիբեթցի ժողովուրդը բուդդայականություն է դավանում:

Աքո Դզավդզավը, 8 տարեկան մի տղա, Պեկինի պաշտոնական օրհնությամբ վերջերս հռչակվեց Կարմա Կարգիո բուդդայական համայնքի պետ եւ դարձավ Տիբեթի 17-րդ «պատրող բուդդան»:

11-րդ դարում հիմնված Կարմա Կարգիու աղանդը 1950-ից ի վեր ազատագրական-քարոզչական պայքար է մղում Պեկինի դեմ հատկապես արտասահմանում, ուր ապաստանել են նրա ղեկավարները չինական ներխուժումից հետո: Իսկ 1959 թ. աղանդավորներն ըմբոստացել են չինական տիրապետության դեմ: Ընդվզումը խեղդվել է արյան մեջ:

Ինչի՞ համար է այս փոփոխությունը: Պեկինն այժմ ցանկանում է բարեկամեցողությամբ վերացնել Տիբեթում 1987-ից նորից գլուխ բարձրացրած ըմբոստ շարժումները:

Պաշտոնական Չինաստանը վերջերս կասարեց եւս մի զիջում՝ տիբեթցիներին թույլ տալով գտնել կրոնական երկրորդ կարգի առաջնորդ Դալայի Լամայի պաշտոնում 1984 թ. մահացած Պանչեն Լամայի հաջորդին: ■

digitised by A.R.A.R.@

Աշխարհի ցնցումները

ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ

Երբ նախկինում երկրագնդի բնակչությունը կրկնապատկվում էր մոտ չորս հազար տարում, ապա այժմ դա տեղի է ունենում ընդամենը 40 տարում:

Երկրագնդի վրա մարդկության գոյության ընթացքում ապրել է մոտ 80 միլիարդ մարդ:

Ո՞ւր ենք հասնելու այսպես աճելով

Ներկայումս մոլորակի վրա մեկ ժամում ծնվում է տասը հազար երեխա, այսինքն մեկ օրում՝ 240 հազար: 1950-ական թվականների սկզբներին աշխարհի բնակչությունը կազմում էր ընդամենը 2,5 միլիարդ, սակայն 20-րդ դարի երկրորդ կեսին տեղի ունեցած ժողովրդագրական պայթյունի հետեւանքով այժմ աշխարհի բնակչությունը 5,4 միլիարդ է: Ներկայումս աշխարհում միջին հաշվով մեկ կինը ծնում է 3,5 երեխա: Սակայն զարգացած երկրներում այդ ցուցանիշը կազմում է 1,9, մինչդեռ առավել հետամնաց երկրներում այն կազմում է 3,7: Մասնավորապես, Ֆրանսիայում այդ ցուցանիշը կազմում է 1,9, Իտալիայում 1,4, Գերմանիայի արեւմուտքում, ժողովրդագրական հետազոտությունների ազգային հաստության տնօրեն Ժան Կլոդ Շեսնեի հաշվարկներով, այդ ցուցանիշը 1,5 է, մինչդեռ նախկին ԳԴՀ-ում ընդամենը 0,9: Այս բոլոր թվերը պակաս են սերնդափոխության համար անհրաժեշտ ցուցանիշից, որը կազմում է 2,1 երեխա:

Մինչդեռ Աֆրիկայում միջին ցուցանիշը սովորաբար 6-ից բարձր է: Ռուանդայում այն կազմում է մեկ կնոջ հաշվով 8, Ուգանդայում, Քենիայում, Բուրունդիում 6,8 երեխա:

21-րդ դարի կեսերին մոլորակի բնակչությունը կկազմի մոտավորապես 11 միլիարդ: Ժողովրդագիրների մեծ մասի կարծիքով, դա պետք է լինի առավելագույն սահմանը: Աշխարհի բնակչության աճը պետք շարունակվում է, բայց աճի տեմպերը դանդաղում են: Այսպես, 1965 թվականին աշխարհի բնակչության աճը տարեկան կազմեց 2,5 տոկոս, եւ դա առավելագույն ցուցանիշն էր: Այսօր՝ այն կազմում է 1,7 տոկոս: Սակայն այն ժամանակվա 3,5 միլիարդ բնակչության համար 2,5 տոկոս աճը այնքան զգալի չէր, որքան այսօրվա 5,4 միլիարդի 1,7 տոկոս աճը:

Ի՞նչն է պատճառը

Ժողովրդագրական այս պայթյունը բացատրվում է հիմնականում բժշկության առաջընթացով: Արեւմտքի երկրներում 19-րդ դարից մահացությունը սկսել է նվազել տնտեսական զարգացմանը, առողջապահության բարելավմանը եւ ապա գիտական ու բժշկական մեծ հայտնագործություններին զուգընթաց: Երրորդ աշխարհում մահացածության նվազումը կատարվեց հանկարծակի եւ արագ կերպով: Դա տեղի ունեցավ պատվաստման լայնածավալ արշավների, ամեն կարգի մարդասիրական գործողությունների, գյուղերում դիսպանսերների տեղաբաշխման շնորհիվ: Հիմա երեխաները այնտեղ էլ ապրում են ավելի երկար եւ լավ:

Երկու տեսակետ

Ոմանք ժողովրդագրական պայթյունը համարում են մեծագույն աղետ: Դրանք դասական տնտեսագետ Մալթուսի հետեւորդներն են: Նրանք ազգաբնակչության աճը համարում են զարգացման արգելակ, քանզի անչափ մեծ թվով մարդիկ ստիպված են կիսել սակավ գոյամիջոցները: 60-ական թվականների հռոմեական ակումբը պատկանում է սրանց թվին: Այս գծի կողմնակիցները առաջարկում են ամեն գնով եւ նույնիսկ վարչական միջոցներով կրճատել նոր զարգացող երկրների ազգաբնակչության թվակազմը: Նրանց ընդդիմախոսները «ժողովրդագրական անցման» կողմնակիցներն են: Նրանց համար զարգացումը լավագույն հակաբեղմնավորիչն է: Հենվելով Եվրոպայի փորձի վրա, նրանք ակնկալում են նույն երեւույթը տեսնել նոր զարգացող երկրներում: *«Մահացության նվազումը,* բացատրում է Ժան Կլոդ Շեսնեն, *առաջացնում է համարեցման մի ամբողջ շարք մեխանիզմներ: Երեխաները այլեւս չեն մահանում եւ հարկ չի լինում բազմաթիվ երեխաներ ունենալ ծնողների ծերությունն ապահովելու համար: Մանավանդ, որ ութ երեխա մեծացնելը դժվար է նաեւ նյութապես: Ծնողները ավելի շատ հակվում են լրջորեն զբաղվել սակավաթիվ երեխաների կրթական հարցերով»:*

Այլ կերպ ասած, սա հավի եւ ձվի հավերժական հարցն է: Ոմանք ծնունդների սահմանափակումը համարում են զարգացման նախապայման, մյուսները ճիշտ հակառակ կարծիքին են: Առաջինները հիմնականում առկա են հարավի մարքսիստական երկրներում, երկրորդները՝ Միացյալ Նահանգների եւ միջազգային վալյուտային հիմնադրամի ներկայացուցիչների մեջ: Ո՞վ է իրավացի: Բնականաբար, ամենքը եւ ոչ ոք: Քանզի մոդելներից յուրաքանչյուրն ունի իր բացառությունները: Մալթուսականներին հակաճառելու համար նրանց ընդդիմախոսները նշում են Լատինական Ամերիկայի օրինակը, որտեղ 60-ական թվականների սկզբների 5,9-ից 80-ականների վերջերին ծնունդը հասել է 3,6-ի: Ըստ որում, առանց իշխանությունների ուղղակի ճնշման: Ընդհակառակը, մալթուսականները նշում են Սեւ Աֆրիկայի օրինակը, որտեղ մահացությունը նվազում է 20-ական թվականներից սկսած, մինչդեռ մանկածնությունը զգալի կերպով չի նվազում: Զարմանալիորեն ազգաբնակչության աճը առավել մեծ է ամենաաղքատ երկրներում:

Պատժամիջոցները օգուտ չեն տալիս

Որոշակի առաջընթաց է արձանագրվել Ասիայի երկրներում, մասնավորապես Չինաստանում եւ Հնդկաստանում: 70-ական թվականներին Չինաստանի ղեկավարները պաշտոնապես հռչակեցին մեկ երեխայի քաղաքականություն: Դա վարչարարություն էր, բայց էլ ինչպե՞ս վարվես, երբ բնակչությունը մեկ միլիարդ է, արդարանում են չին ղեկավարները: Ընդդիմադիրներին սպառնում էին բռնի վիժեցումներ, կացարանի, նպաստների, աշխատանքի կորուստ եւ նույնիսկ բանտարկություն: Դրա հետեւանքով այժմ չին կանայք միջին հաշվով ունենում են 2,3 երեխա: Դա պաշտոնական ցուցանիշն է: Բայց ամեն տարի ծնվում են մոտ 8 միլիոն «ուրվական երեխաներ», այսինքն լինում են չհայտարարված ծնունդներ: Դա տեղի է ունենում հիմնականում գյուղական վայրերում, որտեղ հսկողությունն այնքան էլ արդյունավետ չէ: Այդ «ուրվական երեխաները» մեծ մասամբ դպրոց չեն հաճախում, եւ նրանց մի մասը էժան աշխատուժ է ծառայում արեւելյան ափի արդյունաբերության մեջ: 1989 թվականին կատարված մի հետազոտության համաձայն, այնտեղ 200 ձեռնարկություններից 49-ում աշխատում էին երեխաներ:

Հնդկաստանը աշխարհում առաջին երկիրն է, որն սկսեց ծննդականխիչ քաղաքականության վարել: Սակայն այնտեղ կանայք ունենում են ավելի քան չորս երեխա, որը դարավերջին բնակիչների թիվը կհասցնի մեկ միլիարդի: Ինդիրա Գանդիի կառավարությունը 1975-1977 թվականներին կիրառեց խիստ պատժամիջոցներ, եւ դա եղավ նրա անկման պատճառներից մեկը: Բայց բյուրոկրատական այդ պատժամիջոցները արագորեն տեղի տվեցին կաշառակերությանը: Հնդկաստանում վարչարարությունը դեմ առավ ավանդույթների հզոր ուժին: Այդ երկրում ի՞նչ կշիռ կարող են ունենալ հրամանագիրը, նպաստը կամ տուգանայինները, եթե հինդիկի համար պարտադիր է, որ ինքը իր դիակիզման արարողության խարույկը վառող որդի ունենա, իր ապագա կեցության մեջ հասարակական եւ հոգեւոր առաջընթաց ապահովելու համար:

Լատինական Ամերիկան ժողովրդագրական անցման տեսակետից իսկական դրախտ է: Եթե բացառենք Բոլիվիան եւ Պերուն, այնտեղ իրոք նկատվում է ժողովրդագրական աճի նվազման միտում: Նվազումը սկսվեց առանց հանրային միջամտության, իսկ այնուհետեւ ընտանիքի պլանավորումը խորացրեց փոփոխությունը: Դա ունի նախ եւ առաջ մշակութային պատճառներ, կանայք մեծ մասամբ գրագետ են եւ գյուղերից գաղթում են քաղաքներ, արագորեն վարժվելով քաղաքային ապրելակերպին: Մասնավորապես Մեքսիկայում հեռուստատեսությունն իր հերթին հաստուկ հաղորդումներով նպաստել է բնակչության աճի նվազմանը: Իսկ Բրազիլիայում հաճախակի են դարձել կեսարյան հատումները, որոնք ծնունդների թիվը սահմանափակում են երեքով:

Աֆրիկայում առաջընթաց է նկատվում միայն Ալժիրում, Մարոկկոյում եւ Թունիսում, որտեղ 1980–87 թթ. մանկածնության ցուցանիշները 7-ից, 6,5-ից եւ 5,5-ից համապատասխանաբար իջել են 4,6-ի, 4,7-ի եւ 4-ի: Սակայն ժողովրդագիրները դեռ երկյուղներ ունեն, որ արմատականները կարող են հետ շրջել այս միտումը: Ինչ վերաբերում է Սեւ Աֆրիկային, ապա լրջորեն մտահոգում է ժողովրդագիրներին: Սահարայից հարավ ընկած երկրները չեն ենթարկվում որեւէ օրենքի: Այսպես, երբ աշխարհում ամենուրեք մահացության նվազումից հետո կես դար է անցնում մինչեւ ծնունդի նվազման միտում նկատվելը, ապա Աֆրիկայում այդ ժամկետը վաղուց անցել է, մինչդեռ որեւէ էական փոփոխություն դեռ չի նկատվում: Համեմատաբար վիճակը բարվոք է Բոտսվանայում, Զիմբաբվեում եւ Քենիայում, որտեղ այդ միտումը նկատվում է, բայց ցուցանիշները դեռ կազմում են 6,8, 5,3 եւ 6,8: Այդ երեք երկրներում ավելի շատ կանայք են հաճախում վարժարաններ, եւ կրթությունն ակնհայտորեն ժողովրդագրական աճի նվազման կարեւորագույն գործոններից մեկն է: Մինչդեռ Սեւ Աֆրիկայի մյուս երկրներում աղջիկների կրթությունը խիստ սահմանափակ է, ագրարային ավանդույթները այնքան ուժեղ են, որ երեխաները համարվում են նախ եւ առաջ լրացուցիչ աշխատուժ:

Աֆրիկային աղետ է սպառնում

Այսպիսով, Սեւ Աֆրիկային սպառնում է ժողովրդագրական աղետ: Դա աշխարհի միակ շրջանն է, որտեղ բնակչության աճը գերազանցում է սննդամթերքի արտադրության աճին: Եւ դա կարող է հանգեցնել համատարած թշվառության: Աֆրիկայի բնակչության աճը տարեկան կազմում է 20 միլիոն, եւ սովը, տեղական կոնֆլիկտները եւ նույնիսկ համաճարակները (ենթադրվում է, որ մինչեւ դարավերջ այնտեղ սպիդից 20 միլիոն մարդ կմահանա) չեն կարողանա չեզոքացնել այդ պահելի աճը:

Ազգաբնակչության այսպիսի աճը, բնականաբար, կազդի մարդկանց կենսամակարդակի եւ կյանքի որակի վրա: Դարավերջին աշխարհի բնակչության մոտ կեսը ապրելու է քաղաքներում: Մեխիկոն կունենա 26 միլիոն, Սան Պաուլոն՝ 24, Կալկաթան եւ Բոմբեյը՝ առնազն 16 միլիոն, Կահիրեն, Ջակարտան, Բաղդադը, Թեհրանը, Կարաչին, Ստամբուլը՝ ավելի քան 10 միլիոն բնակիչ: Եւ այդ աճը տեղի կունենա քաղաքաբնակեցման անվերահսկելի պայմաններում: Բացի դրանից, օրեցօր կխորանա հյուսիսի եւ հարավի երկրներին բաժանող անդունդը: Արեւմուտքին այդ երեւույթը բնաբար է անում հարավի երկրների առնչությամբ, որոնք թվում են անբարեփոխելի եւ կարող են բնակչության զանգվածային գաղթերի աղբյուր դառնալ: Սակայն, հյուսիս-հարավ հարաբերությունների մասնագետ Ժան Քրիստոֆ Ռյուֆենի կարծիքով, ժողովրդագրական ռումբը առաջացնում է առավելապես հարավ-հարավ տիպի գաղթեր: Քանզի հարավի հետամնաց երկրների բնակչության համար զարգացած երկրների սահմանները այնքան էլ մատչելի չեն թվում: Սակայն սահմանազատման գիծ գոյություն ունի հարավի հետամնաց եւ հյուսիսի զարգացած երկրների միջեւ:

Բնապահպանությունը միակ հոգս, իսկ ժողովրդագրությո՞ւնը

Աշխարհի ազգաբնակչության միակ ընդհանուր հոգսը, թերեւս, բնապահպանությունն է: Իրոք, այս տպավորությունը կարելի է ստանալ Ռիո Դե Ժանեյրոյում անցկացված ՄԱԿ-ի շրջակա միջավայրի պահպանման եւ զարգացման խորհրդաժողովից: Քանզի Աֆրիկայի կամ Ամազոնի անտառների ոչնչացումը վերաբերում է ամենքին: Եւ ածխաթթու գազն էլ սահմաններ չի ճանաչում: Մթնոլորտում ստեղծված օզոնի անցքը նույնպես կարող է վնասել թե՛ զարգացած եւ թե՛ հետամնաց երկրներին: Եւ վերջիններս պնդում են, որ իրենք չեն կարող միաժամանակ զբաղվել բնապահպանական հարցերով եւ բավարարել Միջազգային վալյուտային հիմնադրամի կամ Համաշխարհային բանկի պահանջները, որոնք ստիպում են զարգացնել արդյունաբերությունը եւ առեւտուրը:

Աշխարհի համաժողովը լավ բան է, բայց, անշուշտ, հարկ կլինի անցկացնել նաեւ ժողովրդագրության նվիրված համաժողով:

«Le POINT», 13 հունիս 1992

Կիպրոս

Երկու համայնքների վեճը այս տարի հարթելու հույս չկա

Նյու Յորքում սկսվեցին կիպրոսյան խնդրի կարգավորման վերաբերյալ հերթական բանակցությունները: Դրանց անսովորությունն այն է, որ դեռ ապրիլին Անվտանգության խորհուրդը հունական եւ թուրքական համայնքների ղեկավարներին փաստորեն վերջնագիր ներկայացրեց կամ նրանք վերջապես կպայմանավորվեն կիպրոսյան խնդրի վերաբերյալ, կամ ՄԱԿ-ը տարվա վերջին Կիպրոսից դուրս կբերի «երկնագույն սաղավարտները»:

Արդեն 8 տարի է, ինչ ՄԱԿ-ի զորքերի միջազգային համակազմը գտնվում է կղզին բաժանող «կանաչ» գոտում: Այդ «ներկայությունը» միջազգային հանրակցության վրա նստեց 180 միլիոն դոլլար: ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին գտնում է, որ «երկնագույն սաղավարտների» դուրս բերման հիմնական պատճառը Կիպրոսի հարցի կարգավորման գործընթացում որեւէ առաջադիմության բացակայությունն է եւ ՄԱԿ-ի զորքերի խնդիրը: Այդ որոշման հետ միաժամանակ Անվտանգության խորհուրդը հավանություն տվեց գլխավոր քարտուղարի այն մտքին, թե ինչպիսին պետք է լինի կարգավորումը Կիպրոսում: Նրա կարծիքով, Կիպրոսը հույների եւ թուրքերի համար պետք է՝ մնա ընդհանուր տուն, եւ երկու համայնքն էլ ունենան հավասար քաղաքական իրավունքներ: Կիպրոսը պետք է լինի երկգոտիանոց դաշնակցություն, եւ այդ դաշնակցության մեջ մտնող ամեն մի պետություն պետք է կառավարվի իր համայնքի կողմից: ՄԱԿ-ի այդպիսի վճռական քայլը տեսականորեն պետք է վերջապես լուծի կիպրոսյան խնդիրը: Սակայն քաղաքական մեկնաբանների մեծամասնությունն էլ է ներկայիս հանդիպմանը կասկածամտությամբ վերաբերվում: Չէ՞ որ դեռ մի տարի առաջ հակամարտ կողմերը կարծես թե պայմանավորվեցին, եւ սեպտեմբերին բոլորը սպասում էին բարձր մակարդակով (երկու համայնքների, Հունաստանի, Թուրքիայի ղեկավարների եւ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի) հանդիպմանը համընդհանուր համաձայնություն կնքելու ակնկալիքով: Սակայն երբ թուրք կիպրոսցիների ղեկավար Ռաուֆ Դենքթաշը պնդեց, որ յուրաքանչյուր կողմը պետք է ունենա ինքնիշխանություն, հանդիպումը որոշեցին հետաձգել: Դենքթաշի այդ առաջարկությունը յրավարարեց նախ եւ առաջ հույն կիպրոսցիներին:

Այս տարվա փետրվարին հանդիպումը համեմայնդեպս կայացավ: Եւ չնայած նրան, որ շահագրգռված կողմերը նախապես հավաստիացրին Բուտրոս Ղալիի կողմից առաջարկած ՄԱԿ-ի նոր առաջարկություններին իրենց համաձայնությունը, այդ հանդիպումը նորից անհետեւանք ավարտվեց:

Կիպրոսյան խնդրի ամենադյուրազգաց հարցը տարածքայինն է: Մինչեւ 1974 թվականը կղզու հյուսիսային մասում բնակվող 15 հազար հույներ ծգտում են վերադառնալ իրենց հարազատ վայրերը: Սակայն Ղյուսիսի ղեկավարությունը համաձայն է կատարել միայն որոշ տարածքային ընդառաջումներ, օրինակ, նրանց տալ Ֆամագուստայի հունական մասը՝ Վարաշը, որում մինչեւ 1974 թվականը բնակվում էր 7 հազար հույն եւ որը վերջին 18 տարում «պահածոյացված» է: Իսկ հյուսիսային մաս տեղափոխվել ցանկացողներին թուրքական իշխանությունները մերժում են: Կորցրած հողերի հասուցում՝ այո, բայց ոչ ավելին...

Ինչպես երեւում է, շատ հույս չկա, թե Նյու Յորքում տեղի ունեցող հանդիպման ժամանակ կիպրոսյան խնդիրը այս տարի կլուծվի:

digitised by A.R.A.R.@

Անցյալի մռայլ էջերը

Սեփական ժողովրդի ոչնչացման մասին նոր վկայություններ

Միկոյանը Հայաստանից նոր զոհեր էր պահանջում

Խոսքը 1937 թվականի հրեշավոր սպանդի մասին է, որը կազմակերպել էին կրեմլյան ծիգվիսները: Այս մասին բազմիցս գրվել ու խոսվել է: Սակայն այս մռայլ թեման կարծես թե անսպառ է: Աստիճանաբար նոր էջեր են բացվում նախկին կայսրության պատմությունից:

1937 թվականի հուլիսի 2-ին Ստալինի ստորագրությամբ հրապարակվեց Համամիութենական կոմունիստական (բոլշեւիկների) կուսակցության Կենտկոմի որոշումը «ժողովրդի թշնամիների» ճնշամամբ զանգվածային հալածանքների, բանտարկությունների, գնդակահարությունների մասին, որոնք կիրառվեցին սեփական ժողովրդի նկատմամբ: Այդ հրեշավոր որոշման համաձայն, հալածանքների ենթարկվեցին (միայն մեկ ամսում) 268.900 մարդ, որոնցից 75.950-ը գնդակահարվեց: Սակայն զարմանալին այն էր, որ այս թվերը կուսակցական եւ ներքին գործերի մարմինների համար քիչ թվացին, եւ նրանք շարունակեցին իրենց սեւ գործը՝ Կրեմլին առաջարկելով բոլոր տալ կոտորածը ավելացնել: Այսպիսով, 1937 թվականի հուլիսից սկսած ջարդերը երկարացվեցին եւս 15 ամսով, խլելով հազարավոր նոր զոհեր:

Կուսակցության եւ պետության կողմից կազմակերպված բռնությունների տեխնոլոգիան զարմանալիորեն պարզ էր: Հանրապետությունների, երկրամասերի, մարզերի ղեկավարները դիմում էին Քաղբյուրո, մտնանշելով, որ «ժողովրդի թշնամիները» դեռ իսպառ վերացված չեն եւ որ խնդրվում է բույլ տալ խոշտանգել Կրեմլի կողմից սահմանված թվից ավելի մարդկանց: Կարծես թե «սոցիալիստական մրցություն» էր գնում ով ավելի շատ եւ ավելի շուտ կկոտորի «սովետների» երկրի մարդկանց:

Այժմ կուսակցության այսպես կոչված «նախագահական» արխիվից հանված նյութերը սարսափ են հարուցում: Երկրի բոլոր ծայրերից դեպի Մոսկվա էին գալիս նորանոր պահանջագրեր, որոնց բովանդակությունն այսպիսին էր. *«Թույլ տվեք ռետրեսիայի ենթարկել առաջին կարգով (այսինքն գնդակահարել) 1000, 2000, 5000, 8000 մարդու»:* Կան նաեւ երկրորդ կարգի (այսինքն բանտարկել) վերաբերյալ խնդրագրեր, որի համար դեպի սիբիրյան ճամբարներ էին ուղարկվում հարյուր հազարավոր մարդիկ: Եւ այդ թույլտվությունները չէին հապաղում:

Խոսենք փաստաթղթերի լեզվով: Կրասնոյարսկի մարզի ղեկավարները խնդրանքով դիմում են Քաղբյուրո՝ ռետրեսիաներն ավելացնելու: Ահա թե ինչ է մակագրել դիմումի վրա «բոլոր ժողովուրդների առաջնորդ» ընկեր Ստալինը. *«Կրասնոյարսկի մարզին տալ լրացուցիչ լիմիտ 6000 մարդով: Ստալին»:* Դաղստանի կուսակցական առաջնորդները դիմում են Ստալինին եւ խնդրում. *«Ավելացնել առաջին կարգի լիմիտը, Կենտկոմի կողմից հաստատված 600 հոգու դիմաց ավելացնել 1200 եւ երկրորդ կարգինը՝ 2478-ի դիմաց՝ մինչեւ 3300...»:* Դժվար չէ պատկերացնել, թե սա ինչ էր նշանակում փոքրիկ Դաղստանի համար:

Ահա մի ուրիշ փաստաթուղթ:

«Խիստ գաղտնի

ԽՍՀՄ ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսարիատ, ծածկագրում, մուտքի N 33537

ՀԿ(բ)Կ, ընկ. Ստալինին, Ներքգործժողկոմատ, ընկ. Եժովին

... Հայաստանի իրական մաքրման համար խնդրում ենք բույլ տալ լրացուցիչ գնդակահարել դաշնակցականներից եւ հակասովետ այլ տարրերից 700 մարդ: 500 մարդու համար առաջին կարգով թույլտվություն արդեն տրված է:

Միկոյան, Մալենկով, Լիտվին:
22 սեպտեմբերի 1937 թ. N3:

«Խիստ գաղտնի

Համամիութենական կոմունիստների (բոլշեւիկների) կուսակցության կենտրոնական կոմիտե

24 սեպտեմբերի, 1937 թ., ընկ. Եժովին

Քաղվածք ՀԿ(բ)Կ Քաղբյուրոյի N54 նիստի արձանագրությունից՝ Հակասովետ տարրերի մասին ... թույլատրել ՀԿ(բ) կուսակցության կենտկոմին ավելացնել առաջին կարգի պատժվածների քանակը 1500 մարդով:

ԿԿ քարտուղար»:

Այս որոշումը անմիջապես ուղարկվեց Երեւան:

Ահա մի ուրիշ քաղվածք Քաղբյուրոյի նիստի N57 արձանագրությունից. *«Թույլատրել Ներքգործժողկոմատին մինչեւ 1938 թվականի ապրիլի 15-ը շարունակել լրտես-դիվերսիոն կազմի ջախջախումը, որը բաղկացած է լեհերից, լատիշներից, գերմանացիներից, էստոնացիներից, ֆիններից, հույներից, իրանցիներից, խարբինցիներից, չինացիներից եւ ռումինացիներից՝ ինչպես արտասահմանցիներից, այնպես էլ խորհրդային քաղաքացիներից, համաձայն ԽՍՀՄ-ում ՆԳԺԿ գոյություն ունեցող հրամանների... Ներքգործժողկոմատին առաջարկել մինչեւ ապրիլի 15-ը անցկացնել նույնանման գործողություն եւ ջախջախել բուլղարական եւ մակեդոնացիների կադրերը, ինչպես արտասահմանյան հպատակներից, այնպես էլ խորհրդային քաղաքացիներից»:*

Մի ուրիշ որոշման մեջ ասվում է. *«Լրացուցիչ թույլատրել Ուկրաինայի ներքին գործերի ժողկոմատին իրականացնել կուլակային եւ այլ հակասովետ տարրերի բանտարկությունը, նրանց գործերը քննել «եռյակում», Ուկրաինայի ներքգործժողկոմատի լիմիտը ավելացնելով 30 հազարով...»:*

Այսպես էր այն տարիներին իրագործվում սոցիալիստական ժողովրդավարությունը:

Ըստ «Մոսկովսկիե նովոստի» թերթի նյութերի

Ֆելինին գծեց եւ նվիրեց հայ երեխաներին

Իտալացի աշխարհահռչակ կինոռեժիսոր Ֆեդերիկո Ֆելինին, չմերժելով նախապես իրեն ուղղված մի խնդրանք, Երեւանում հայերեն տպագրվող Կոլոդիի «Պինոկիո» գրքի համար իր ձեռքով գծեց մի գեղեցիկ գծանկար, այն նվիրելով Հայաստանի եւ Արցախի երեխաներին:

Ինչպես նախապես հայտնել էինք, սցենարիստ-ռեժիսոր Էդուարդ Վիրաբյանի *«Մոխրակ գիշեր կույր սուրհանդակի համար»* լիամետրաժ գեղարվեստական ֆիլմը, ուր մեր թղթակից Ռաֆֆի Հերմոն Արաքսը խաղում էր գլխավոր դերը, 1992 թ. մարտի 25-ից 30-ը մասնակցեց Իտալիայի Սան Ռեմո քաղաքում հեղինակային ֆիլմերի 35-րդ փառատոնին: Այդ օրերին ֆիլմի հեղինակներին բարոյական մեծ աջակցություն ցույց տվեցին Միլանի հայ մտավորական, հայտնի ատամնաբույժ, միջազգային մարզական լրագրող պրն. Պիետրո Կուչուկյանը եւ իր տիկինը:

Էդուարդ Վիրաբյանը պրն. Կուչուկյանին հայտնեց, թե տարիներ առաջ խորհրդային Հայաստանում առաջին անգամ հայերեն էր տպագրվել նշանավոր գրող Կարլո Կոլոդիի «Պինոկիո» գիրքը, որը իտալերենից հայերեն էր թարգմանել իր հայրը՝ հայտնի թարգմանիչ-գրող Գեւորգ Վիրաբյանը:

Որդի Վիրաբյանն ասաց, թե ինքն ուզում է վերահրատարակել հոր թարգմանած գիրքը, Մոսկվայից հայ գործարար Սերգեյ Երիցյանի հովանավորությամբ, որի ամբողջ եկամուտը պետք է գնա Արցախի հայ երեխաներին:

Պրն. Կուչուկյանին, որ մոտ հարաբերությունների մեջ էր Ֆելինիի հետ, խնդրեցինք, որպեսզի նա իտալացի աշխարհահռչակ կինոռեժիսորին խնդրի նկարազարդելու այս գիրքը:

Եւ ահա, շնորհիվ հարգարժան Պիետրո Կուչուկյանի եւ իտալացի արվեստագետ, հայ ժողովրդի բարեկամ Ռոմանո Վերանիի, աշխարհահռչակ կինոռեժիսորը «մեծ հաճույքով» է ընդունել եւ դրական պատասխանել Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարին մի նամակով իրեն ուղղված այս առաջարկը:

Ըստ պրն. Կուչուկյանի, *«Ֆելինիի հայերի համար նկարած այս գծանկարը հատուկ արժեք է ներկայացնում, որի միջոցով շարունակվում են հայ-իտալական վաղեմի մշակութային եւ բարեկամական կապերը»:*

Հեռախոսով կապվելով մեր խմբագրության հետ, պրն. Կուչուկյանն ասաց, թե *«Հայաստանի անկախ հանրապետությունը այսօր դարձել է իրականություն եւ իր շուրջն է համախմբել ողջ աշխարհի հայերի հույսերը: Այսօր, երբ Ֆելինին հայերին է նվիրում Պինոկիոյի գծանկարը, դա զուգադիպություն չէ, քանի որ Կոլոդիի Պինոկիոն ծնվել է ազատության եւ անկախության համար տարվող պայքարի մի ժամանակաշրջանում, որը մինչ օրս հատուկ արժեք ունի Իտալիայի քաղաքական պատմության մեջ»:*

Ֆելինիի գծանկարը «Պինոկիոյի» հայկական հրատարակության համար

Հիշեցնենք, որ, ըստ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի, աշխարհի *ամենատարածված գրական գործերից առաջինը Աստվածաշունչ է, երկրորդը՝ Ղուրանը, երրորդը... Կառլո Կոլոդիի «Պինոկիո»ն:*

Ր.Հ.Ա.

Վախճանվեց Ֆրանկո Կրիստալդին

Սրտի կաթվածի հետեւանքով մահացավ իտալացի աշխարհահռչակ ֆիլմարտադրիչ Ֆրանկո Կրիստալդին, 67 տարեկան հասակում, Մոնտե Կառլոյում:

Նրա ավելի քան 100 ֆիլմերից երեքը՝ «Ամուսնություն իտալական ձեւով», «Ամարկորդ» եւ «Մինեմ պարադիզո», արժանացել են ակադեմիական բարձրագույն մրցանակի:

Կրիստալդին հայտնի էր ռեժիսորական նորարարությունների եւ տաղանդավոր դերասաններ ասպարեզ հանելու բնատուր ընդունակություններով: ■

Միշել Պլատինին հեռանում է

Ֆրանսիայի հավաքականի ավագ մարզիչ Միշել Պլատինին Եվրոպայի առաջնության եզրափակիչում իր թիմի կրած անհաջողության պատճառով հրաժարական տվեց:

Գրեթե երկուսուկես տարի Ֆրանսիայի հավաքականը Միշել Պլատինիի գլխավորությամբ պարտություն չէր կրում եւ նրան համարում էին աշխարհամասի չեմպիոնի կոչման գլխավոր հավակնորդներից մեկը, սակայն թիմի երկրպագուները հուսախաբ եղան: Ֆրանսիայի Ֆուտբոլի Ֆեդերացիայի գործկոմը հավաքականի նոր ավագ մարզիչ նշանակեց 44-ամյա Ժերար Ուլյեին, որը վերջին 4 տարիներին Պլատինիի օգնականն էր եւ միաժամանակ հավաքականի տեխնիկական տնօրենը:

Ուլյեի գլխավորությամբ «Պարի Սեն-Ժերմեն» թիմը 1986 թ. առաջին անգամ դարձել է Ֆրանսիայի չեմպիոն: Նրան լավ մասնագետ են համարում:

Հավակնում են աշխարհի չեմպիոնի կոչմանը

Գերմանիայի Դույսբուրգ քաղաքում ավարտվում են շախմատի աղջիկների եւ տղաների տարբեր տարիքային խմբերի աշխարհի առաջնությունները:

Մեր պատվիրակները հիմնականում վաս չեն հանդես գալիս, իսկ ահա էլինա Դանիելյանը եւ Հովիկ Դանիելյանը հավակնում են աշխարհի չեմպիոնի կոչմանը:

Համաշխարհային օլիմպիադայից հետո ինչպես հայտնի է շունչ չառնելով, էլինա Դանիելյանն անմիջապես մեկնեց Դույսբուրգ եւ 14 տարեկանների մրցաշարում երկու առաջատարներից մեկն է:

18 տարեկանների առաջնությունում հանդես եկող Հովիկ Դանիելյանը չնայած զբաղեցնում է 3-րդ տեղը, սակայն երկու առաջատարներին՝ սանկտպետերբուրգցի Սակաեւին եւ Իսրայելի ներկայացուցչին զիջում է ընդամենը կես միավորով: ■

Խաղացված է օլիմպիադայում

Հակոբյան – Յըլմազ
(Հայաստան) (Թուրքիա)

1.e4 e5 2.ձf3 ձc6 3.փb5 f5 4.Փ:c6 dc 5.ձc3 ձf6 6.Թe2 fe 7.ձ:e4 փg4 8.d3 Թd5 9.h3 փf3 10.Թ:f3 փb4+ 11.c3 փe7 12.փg5 0-0-0 13.փ:f6 gf 14.Աe2 h5 15.b3 Աb8 16.g4 փa3 17.Նad1 a5 18.gh Նdf8 19.Թf5 Թf7 20.ձg3 փb2 21.Աd2 a4 22.Աc2 a3 23.Նhe1 Թd5 24.Նe4 b5 25.Նg4 Թf7 26.Նe1 Թe7 27.Նe3 c5 28.ձe4 Նf7 29.Նeg3 Նd8 30.Նg8 Նff8 31.Ն3g7 Թe8 32.Ն:f8 թ:f8 33.Թ:f6 c4 34.Թ:f8 cd+ 35.Աd2 Նf8 36.h6 Նh8 37.h7 Աb7

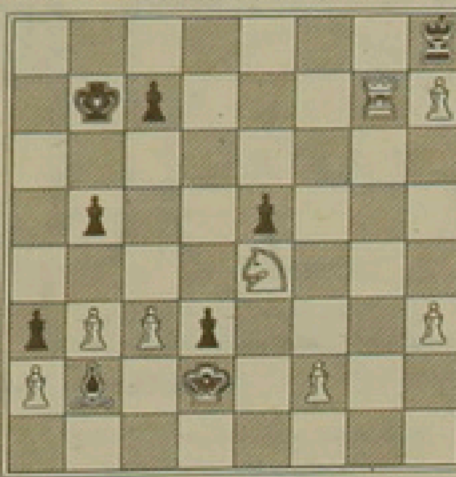

Խուճուր մրցաշարերում այսպիսի անհույս դիրքերում շախմատիստները սովորաբար անհարմար են զգում շարունակել խաղը, սակայն Յըլմազին կարծես դա չի վերաբերում: Ուշագրավ է, որ պատանիների աշխարհի եռակի չեմպիոնն էլ յուրովի է պատասխանում մրցակցի նման արարքին եւ չեզոք քայլեր անելով սպասում նրա անձնատուր լինելուն:

38.b4 Աc6 39.ձf6 Նf8 40.Աe3 e4 41.Աd2 Նd8, սեւերը հանձնվեցին: ■

Ֆուտբոլի ՀՀ առաջնություն

ՀՄԸՄ – «Ալաշկերտ» 6:0

Հարավսլավիան կմասնակցի օլիմպիական խաղերին

Ուղիղ երկու շաբաթ մնաց Բարսելոնյան օլիմպիադայի մեկնարկին:

Չնայած ՄԱԿ-ի սանկցիաներին, Հարավսլավիան այնուամենայնիվ կմասնակցի օլիմպիական խաղերին: Դա հնարավոր եղավ հիմնականում Միջազգային օլիմպիական կոմիտեի նախագահ Խուան Անտոնիո Սամարանչի ջանքերի շնորհիվ: Սակայն հարավսլավացի մարզիկները հանդես են գալու օլիմպիական դրոշի ներքո եւ անհատական հաշվարկներով:

Օլիմպիադայում ամենաներկայացուցչականը, ինչպես միշտ, լինելու են թեթեւ աթլետները: Այստեղ խաղարկվելու 41 կոմպլեկտ մեդալ:

Համաշխարհային մարզական փառատոնի նախօրեին սպորտի բազմաթիվ ներկայացուցիչներ աչքի են ընկնում բարձր արդյունքներով:

Այսպես, Շվեյցարիայի Լոզան քաղաքում ավարտված «Մեծ սաղավարտ» մրցույթի շրջանակներում անցկացված միջազգային մրցաշարում աշխարհի առաջին առաջնության հաղթող գերմանուհի Հայկե Դրեխսլերը հեռացատկեց 748 սմ: Դա երկրորդ արդյունքն է հեռացատկի պատմության մեջ:

Աշխարհի չեմպիոն ամերիկացի Մայքլ Ջոնսոնը 200 մ վազքատարածությունն անցավ 20.10 վայրկյանում: ■

Վարիացիաներ հանրածանոթ երգերի թեմաներով

❖ Չախորդ օրերը ծմռան նման
Կուգան ու կերթան:
Փաստելու չէ, երես կունենան ու
Նորից կուգան:

❖ Դու անմեղ ես, քո պահանջած
ալիմենտն է մեղավոր:

❖ Սեւ-սեւ աչամներից մեռնեմ:
Կամար քո մեջքին մեռնեմ:

❖ Քեռին եկավ մեր ՊԱԿ-ը,
Դիլիլիո, դիլիլիո, մեր ՊԱԿ-ը,
Զրպարտագրեր շալակը,
Դիլիլիո, դիլիլիո, շալակը:

❖ Փոքրիկ տղան մի վարդ տեսավ,
Գինը հարցրեց վախեցավ:

❖ Սիրեցի, յարս տարան,
Փարա տվին ու տարան:

❖ Սեւ ակնոցներեն շատ վախեցիր,
էն մութ մտքի տերերեն:

❖ Փոքրիկ մանուշակ, ինչո՞ւ ես տխրել,
Գինդ մի ռուբլի էր, հնգի է հասել:

❖ Կուժն առա, ելա սարը:
Ջուրն էին կտրել, ծարավ էր յարը:

❖ Ես չգիտեմ, ուր են տանում
մոտավոր
Գների բարձրացումներն անհամար:
Ես կսպասեմ հացի հերթի
ամեն օր:
Դու լաց մի լինիր, ես շատ եմ
լացել:

❖ Քիշմիշն անուշ է, քիշմիշը
թանկացին,
Հաշիվով օծուն ու բամբասանքով,
Ոսկեղեն ծամփեն եմ կանցնիմ
անփող:
Քիշմիշն անուշ է, քիշմիշը
թանկացին:

❖ Ամեն էժան ձու գնելիս, համ
համբարձում, համ զատիկ:

Անկախ Պետությունների համագործակցության ժողովրդական արտիստ, «Ես եւ աշխարհամասը» երաժշտական փառատոնի դափնեկիր, գոշծագուրկ խմբավար
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

7-94

digitised by A.R.A.R.@

Դիվանագիտական հարաբերություններ

Իսրայելը Բաքվում հավատարմատար է նշանակել, իսկ Վրաստանում եւ Հայաստանում սպասվում է լիազոր եւ արտակարգ դեսպան

Մի քանի օր առաջ լրատվական գործակալությունները հաղորդեցին, թե Իսրայելը եւ Ադրբեջանը մտադիր են դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատել հյուպատոսությունների մակարդակով: Հուլիսի 5-ին Բաքվում կայացած հանդիպման ընթացքում Ադրբեջանի արտգործնախարարն ու Մոսկվայում Իսրայելի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Լեւինը ստորագրեցին Թել-Ավիվում եւ Բաքվում հյուպատոսություններ բացելու մասին համաձայնագիր: •

Այդ փաստը առիթ տվեց վերհիշելու, որ դեռեւս ապրիլի 22-ին Երեւանում դիվանագիտական նոտաներ փոխանակեցին Ռ. Հովհաննիսյանն ու Ա. Լեւինը, ավելի բարձր՝ դեսպանատների մակարդակով:

Արդեն մի քանի ամիս է անցել, բայց մեր կողմից ոչ մի գործնական քայլ չի արվում: Ու թեեւ ի սկզբանե Հայաստանը հայտարարեց, թե ինքը պատրաստ է Թել-Ավիվում դեսպանատուն բացել, բայց ըստ երեւույթին ֆինանսական դժվարությունների պատճառով առայժմ դա անհնար է իրագործել: Մինչդեռ իսրայելական կողմը պարզորոշ հասկացնել տվեց, թե Հայաստանում դեսպանատուն բացելը դեռեւս չի մտնում Իսրայելի առաջնահերթ ծրագրերի մեջ:

Միայն օրերս Իսրայելի ռադիոյի մի հաղորդագրության մեջ ասվեց, թե Իսրայելը Կովկաս կուղարկի ընդամենը երկու արտակարգ եւ լիազոր դեսպանների, որոնցից մեկը կնստի Բաքվում, իսկ մյուսը հավատարմագրված կլինի Հայաստանում եւ Վրաստանում: Վերջինիս նստավայրը ըստ ամենայնի կլինի Թբիլիսիում: Տեղի ընտրության հարցում Իսրայելն ընդհանրապես միտում ունի դեսպանատներ բացել այն հանրապետություններում, որտեղ կան հոծ հրեական համայնքներ: Ի դեպ, նույն քաղաքականությունն է տանում նաեւ Հայաստանը՝ դեսպանատներ բացելու հարցում ընտրելով հիմնականում սփյուռքահայ խոշոր գաղթօջախներ ունեցող երկրները:

Ըստ նույն աղբյուրների, նշանակված է նաեւ Ադրբեջանում Իսրայելի ժամանակավոր հավատարմատար: Երեւույթն ինքնին հետաքրքրական է, բայց նաեւ հասկանալի, քանզի իսրայելա-ադրբեջանական հարաբերություններում նկատվող մերձեցումը ենթադրում էր որոշակի գործնական քայլեր: Իհարկե, չպետք է մոռանալ նաեւ, որ այդ հարցում կողմերից յուրաքանչյուրն ունի իր ռազմավարական շահերը: Նախագահ Էլչիբեյի կողմից Բաքվում երկու սինագոգ կառուցելու առաջարկը նույնպես նպատակ ուներ կրկին շահել հրեաների համակրանքը: Բայց այս ամենի հետեւում էլ պետք է փնտրել «մերձեցման» իսկական նպատակը: Իսկ դա դժվար չէ գուշակել, հատկապես եթե խնդրին մոտենանք կողմերի տեսանկյունից:

Նախ կարելի է վստահորեն ասել, որ Ադրբեջանի նախագահի հայտարարությունը կրում է զուտ քարոզչական ուղղվածություն, քանզի պարզ չէ, թե ո՞ւմ համար են կառուցվելու այդ սինագոգները, եթե եղած հներն են արդեն փակվում: Բացի այդ, փաստերը վկայում են, որ մի քանի տարի անց Ադրբեջանում ընդհանրապես հրեական համայնք չի լինի: Այսինքն, Ադրբեջանը շարունակում է վարել երկդիմի քաղաքականություն՝ փորձելով ամեն կերպ օգտագործել դիվանագիտական ճանապարհները: Մյուս կողմից, Իսրայելը խիստ մտահոգված է նախկին Խ. Միության տարածքում ապրող հրեաների ճակատագրով եւ հատկապես նրանց, ովքեր բնակվում են ազգամիջյան բախումների շրջանում: Հիշենք Եթովպիայից, Ալբանիայից վերջերս նաեւ Պրիդնեստրովիեից հրեաների ծրագրված տեղափոխումը:

Բաքվում Իսրայելի հյուպատոսարանի բացումը նախեւառաջ պայմանավորված է այդ գործոնով՝ արագացնել Ադրբեջանից հրեաների դուրս բերումը. սա չեն թաքցնում նաեւ Իսրայելի լրատվական գործակալությունները: Դժվար է ասել, թե այս հարցին ինչպես են մոտենում Բաքվում, բայց պարզ է, որ առայժմ գոնե արտաքնապես ադրբեջանցիները կձգտեն առավելագույն օգուտ քաղել այդ հարաբերություններից: Այդ մերձեցումն ամենեւին չպետք է խոչընդոտի Հայաստանին հայ-իսրայելական հարաբերությունների զարգացման գործում: Ընդհակառակը, մենք նույնպես պետք է աշխատանք տանենք, որպեսզի եղած հնարավորությունները չկորցնենք: Այդ իմաստով անչափ կարեւոր դեր է խաղում քարոզչությունը, որտեղ Հայաստանն արդեն քանիերորդ անգամ զիջում է Ադրբեջանին:

Օրինակ, ինչո՞ւ է ձգձգվում Երեւանում վերաբացվող սինագոգի խնդիրը: Ճիշտ է, Հայաստանում շատ քիչ են հրեաները, բայց ըստ հրեական օրենքի 12 հրեայի առկայության դեպքում կարելի է բացել սինագոգ: Իհարկե, դա շահարկման ենթակա փաստ չէ, բայց մեր հարեւանների կողմից իրականացվող քաղաքականությունը ստիպում է մեզ դիմելու համարժեք քայլերի:

Այնուհետեւ, Հայաստանը պետք է կարեւորի առայժմ առեւտրական համագործակցությունը: Այս հարցում Իսրայելն ինչ-որ քայլեր արել է, Լիսաբոնում կայացած ժողովում առաջարկելով այն ոլորտները, որոնց շրջանակներում նա կարող է օգնել ԱՊՀ երկրներին՝ այդ թվում Հայաստանին: Իսկ մենք առայժմ դանդաղում ենք:

ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Ալեք Մանուկյան փողոց Գյումրիում

100 հազար դոլլար Լուիզ Մանուկյան-Սիմոնի կողմից

Գյումրիի քաղաքային խորհրդի գործկոմի հունիսի 25-ի որոշմամբ քաղաքի «Խ. Հայաստանի 50-ամյակի» փողոցը վերանվանվեց ազգային բարերար, ՀԲԸ Միության ցկյանս պատվավոր նախագահ Ալեք Մանուկյանի անունով:

Մյուս կողմից, ՀԲԸ Միության նախագահ տիկին Լուիզ-Մանուկյան Սիմոնը հուլիսի 9-ին այցելեց Գյումրիի արվեստի ակադեմիայի շենքը եւ ծանոթանալով շինարարական աշխատանքների դժվարություններին, 100 հազար դոլլար նվիրեց արվեստի այդ օջախին: ■

«Շնչելու միջոց» ռուսական պարտքերի համար

Մեծ յոթնյակի չորեքշաբթի օրը ավարտված գագաթաժողովում թեեւ որոշակիորեն ոչինչ չպարզվեց ռուսական 70 միլիարդ դոլլարի արտաքին պարտքերի մարման ժամկետների երկարաձգման կապակցությամբ, սակայն Գերմանիայի կանցլեր Հելմուտ Քոլի հայտարարությունը հուսադրող էր: Նա ասաց, թե Յոթնյակի անդամները նախագահ Ելցինին խոստացել են «շնչելու միջոց» տալ Ռուսաստանին: Հանդիպման ընթացքում Ելցինն առաջարկել է պարտքերի մարման դիմաց Ռուսաստանից վերցնել հանքեր, հող, արդյունաբերական ձեռնարկություններ կամ ուժանյութ: ■

100 հազար ռուբլի նրան, ով կբացահայտի հանցագործությունը

Բելառուսի վարչապետ Վյաչեսլավ Կեբիչը հրահանգել է պետական միջոցներից 100 հազար ռուբլի հատկացնել նրան, ով կօժանդակի հանրապետությունում աղմուկ հանած երկու հանցագործությունների բացահայտմանը: Իրավապահ մարմինների կողմից չբացահայտված անձնավորությունը (կամ անձնավորությունները) Մինսկում 2 երեխա են սպանել: «ԻՖ»-ի ունեցած տվյալներով, վարչապետն ինքն է վերահսկելու հետաքննության ընթացքը: ■

«Ազգ» թերթը կ՚արժանանայ Պալեան մամլոյ մրցանակին

Ամէն տարի, Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեան» Մամլոյ Մրցանակը կը ծանուցուի Միութեանս տարեկան Պատգամաւորականներու ատեանին: Մեր ԺԸ Պատգամաւորական ժողովը այս տարի գումարուեցաւ Մայիս 24-ին, Ֆիլատելֆիոյ մէջ, այդ Մրցանակին արժանի դարձնելով Հայաստանի մէջ լոյս տեսնող «Ազգ» երկօրեայ թերթի անձնակազմը:

Սոյն մրցանակը հաստատուած է շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեաններու Թէքէեանի Կեդրոնական Վարչութեան մօտ ստեղծած մէկ կարեւոր հիմնադրամին, որուն եկամուտին մէկ մասը կը յատկացուի այս նպատակին, մնացեալը՝ մշակութային այլ ծրագիրներու:

«Ազգ»-ը որպէս երկօրեայ սկսած է հրատարակուիլ Երեւանի մէջ Փետրուար 16, 1991էն սկսեալ: Թերթը այժմ լոյս կը տեսնէ որպէս երկօրեայ, շուտով օրաթերթի վերածուելու նպատակակէտով:

Թէքէեան Մշակութային Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնս այս առթիւ կու գայ ջերմօրէն շնորհաւորել մրցանակակիր անձնակազմի անդամները, յաջողութիւն մաղթելով անոնց յառաջիկայ գործունէութեան:

Թէքէեան մշակութային միութեան կեդրոնական վարչութիւն
Յունիս 19, 1992

«Ազգ» թերթի համակարգչային ծառայությունը կատարում է
Apple® Macintosh®
համակարգիչների տեխնիկական որակյալ սպասարկում եւ ուսուցում:

ԱԶԳ

Դիմելով մեզ, դուք կարող եք ձեր թերթեր հայերենի ավտոմատ տողադարձիչ:

«Ազգ»-ի համակարգչային ծառայությունը ընդունում է նաեւ

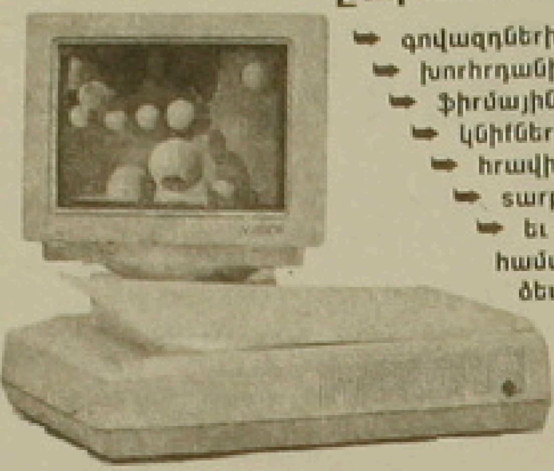

- գովազդների
- խորհրդանիշների
- ֆիրմային նշանների
- կնիքների
- հրավիրատոմսերի
- տարբեր տեսակի ազդագրերի
- եւ ընդհանրապես համակարգչային ձեւավորման պատվերներ:

Դրանք կկատարվեն ձեր երեւակայածից բարձր մակարդակով:

PUBLISET

Հասցեն. Երեւան, Հանրապետության 47, «Ազգ» թերթ. ☎ 58·18·41

ԱՅԺՄ ԵՐԵՎԱՆԻՑ ԱՄԵՆՈՒՐ

Առաջին անգամ Երեւանը կկապվի Արեւելքին եւ Արեւմուտքին եվրոպական «A-310» էյրբասի ուղղակի թռիչքներով:

LEVON TRAVEL

ԼՈՍ ԱՆՋԵԼԵՍ	ԵՐԹ	$900
	ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ	$1369
ՆՅՈՒ ՅՈՐՔ ՕՏՏԱՎԱ ԿԱՄ ՄՈՆՐԵԱԼ	ԵՐԹ	$699
	ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ	$949
ՍԻՆԳԱՊՈՒՐ	ԵՐԹ	$430
	ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ	$650
ՄԵԼԲՈՒՌՆ	ԵՐԹ	$750
	ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ	$1100
ԴՈՒԲԱՅ	ԵՐԹ	$280
	ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ	$350

ԼԵՎՈՆ ԹՐԱՎԵԼ ԵՐԵՎԱՆ
Սայաթ-Նովա 10
Երեւան, Հայաստան
Հեռ. 583193 / 582831
Ֆաքս 522847 – Տելեքս 243398 LEVON SU

ՄԻՆՉԵՎ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ 10 ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԻ ՄԵԾ ԲԱՑՈՒՄԸ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒՄԸ ԿԿԱՏԱՐՎԻ «ԱՆԻ» ՀՅՈՒՐԱՆՈՑՈՒՄ, 636 ՍԵՆՅԱԿՈՒՄ, հեռ. 594636

Ամեն անձ կարող է անվճար փոխադրել մինչեւ 60 կգ իր

ՏԱՔՍԵՐԸ ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՉԵՆ

PUBLISET

Լուրերը Interfax-ի, «Սնարի» եւ մեր թղթակիցների

KARAS

առեւտրի ԿԱՐԱՍ տունը

առաջարկում է

1. Հեռախոսային եւ ֆաքսիմիլային, համակարգչային կապ բոլոր աշխարհամասերի հետ
2. Արտանքների եւ անշարժ գույքի առք ու վաճառքի եւ այլ նմանատիպ տեղեկություններ համակարգչային եւ «ՏԵԼԵԿՈՄ» համակարգերի միջոցով
3. Փաստաթղթերի պատճենահանում
4. Համակարգչային ծրագրերի կազմում եւ ձեռք բերում
5. Էլեկտրոնային համակարգերի փորձաքննություն:
6. Իրավաբանական, հաշվապահական, տնտեսական կոնսուլտացիա՝ օրենսդրական ակտերի եւ համապատասխան նորմատիվ փաստաթղթերի տրամադրմամբ:
7. Գրավատուն
8. Աստղագուշակություն

PUBLISET

Տեղեկությունների համար զանգահարել հետեւյալ համարներով.
ՖԱՔՍ 52 97 40 52 99 83 շուրջօրյա

ԱԶԳ

Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՔԵԱՆ

Խմբագիր
ՀԱՄԼԵՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Տնօրէն ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

52.16.35 գլխ. խմբ.
58.18.41 խմբագիր
56.28.63 տնօրէն

Apple® Macintosh® համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կեդրոնի

digitised by A.R.A.R.@